

సమీక్ష

భూతాయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకపద: విద్వాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 4

౧౦ మ ౨౧ ఆదివారము 1-4-1981

* ఈ సంచికలో *

- 1) వేదులవారి దీపావళి.
- 2) ఆధునిక నాటకరంగము 'వేదమువారి యాగంధరాయణం'
- 3) వంగల పార్థసారథి అయ్యంగారి 'యశోధర'
- 4) దుర్మతీ ! (పద్య)
- 5) ఆధునికాంధ్ర కవితా కల్పవల్లి 'అమృతవల్లి తెలుగువల్లి'
- 6) ఊర్మిళ - సౌశీల్య సౌందర్యపు మిలమిల.
- 7) సురభి మాధవరాయలు.
- 8) ఆత్మజ్ఞానము. (పద్య)
- 9) ఈపక్షంలో.
- 10) సంస్కృతి. (పద్య)
- 11) రిజర్వేషన్లు. (సంపా)
- 12) కట్టమంచివారి కవితా విపంచి.

16—4—81 సంచికలో పురాణములు - భక్తి, చిత్రభారతమునాటి సంఘ స్థితిగతులు, శివశంకరశాస్త్రి క
శ్యాక్తిత్వము, కమారసంభవము - తపోవన ఋతువర్ణనములు మొదలగునవి ఉంటాయి

— * 1, 16 'తేదీలలో' ప్రచురింపబడును * —

చందా

సంవత్సరమునకు రూ. 12—00

ఆర్థసంవత్సరమునకు రూ. 6—50.

విడిప్రతి 60

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V T J College, Rajahmundry.

సంపుటము 4

రాజమహేంద్రవరము 1-4-1981

సంచిక 11

వే దు ల వా రి దీ పా వ లి

- శ్రీ శ్రీప్రీతినివాసరావు, బి. ఓ. ఎల్

జీవన స్రవంతి వలెనే కవితావాహిని ఒకరిటిగా ప్రవహిస్తూ ఉన్న కొంత పాఠశీరు పోవడం, శ్రాత్తశీరు రావడం జరుగుతూ ఉంటుంది. కాని ఎన్ని మార్పులు చేర్పులు జరుగుతూ ఉన్నా కవితా సామాన్య ధర్మాలు నాటి నాటి కవిత్వంలో అను న్యూతనమై ఉండటం వలననే కవిత్వం అజరామరమై, వింత వింత సోయగాలతో రసవృద్ధయలను అలరిస్తూ ఉంటుంది. ఇది కవిత్వ సామాన్య ధర్మం.

‘పరిసర జీవన ప్రభావ ప్రభావితమైన వృద్ధులం ఒక్కొక్కరి తత్వంతో ఒక్కొక్క దారిని తన ప్రగతిని కొన సాగించు తుంటుంది. ఇదే సామాన్య ధర్మంతో భావకవిత్వం ఉద్భవించింది. ‘మామిడి కొమ్మమీద కల మంత్ర పరాయణుడైన కోకిల స్వామికి ‘మొక్కటంతో భావకవిత్వం నాండి ప్రస్తావన జరిగింది. పాశ్చాత్య నాగరకతా సంస్కృతి సంపర్కంగా మన ప్రాచీన భారతీయ సంస్కృతి యందు కొన్ని మార్పులు కలిగినవి. అటువంటి మార్పుల సాహిత్య పరంగా కూడ జరిగింది ఈ మార్పులే భావకవిత్వం ఆంధ్రీనంగా ఏక నూత్రతను చేకూర్చాయి. కాబట్టి నాటి ప్రబంధ శృంగారము ‘ప్రబంధా’

లలో భౌతిక సుఖాన్ని అంతిమఫలముగా ఆకాంక్షిస్తే, ఈ భావకవితా శృంగార ధర్మశిబం ఆమలిన శృంగార సిద్ధాంతానికి అంకితమై వృద్ధుల గతమైన ప్రేమ భావాన్ని, అంతర్గతంగానే అనుభవించి, ప్రేమ తపస్సు చేసి ఆత్మానంద బ్రహ్మ పదాన్ని చేరింది ఈ భావకవిత్వాన్ని ఆత్మాశ్రయ కవిత్వముగా పేర్కొన వచ్చును అనుభూతి కవిత్వము కూడ ఇందులోనుండి పుట్టుకొచ్చిన కాఖయే. భావకవిత్వాన్ని కొందరు ‘అభావ’ కవిత్వంగా, ‘భావ’ కవిత్వంగా విమర్శించి నపుడికిని ఆ విమర్శ వారివారి సంబంధిత మనస్తత్వాన్ని సూచించిందే కాని భావ కవితాభామితేజమున కడ్డు నిల్వలేక పోయినది.

ఇటువంటి భావ కవిత్వ సారస్వత నందనోద్వానమున విరిసిన సుఖకాఖయే వేదల వారి ‘దీపావళి’. ఈ ఖండ కావ్య రచయిత వేదల రత్ననారాయణశాస్త్రి గారు ఈ ‘శాతమిశోకిలము’ తెలుగు తోటకు నవనస, తోడయమైన తోడనే వన్నె కెక్కిన పుంసోక్తిలములతో గానము చేసిన దీ ఖండకావ్యమును. ‘వారికవిత్వ ఎంతినవ్యమో యంత గంభీరము, ఎంత ఆలంకారికమో, యంత అనవద్యము మన్యుల మకరంద మాధుర్యము

వంటి వారి మంజుల కావ్యరసము నాగ పరవశులు కాని మధుకర త మా ర లుండరు; అని దివాకర్లవారు వీరికవిత్వము నెడల చేసిన ప్రశంస ఎంతయు సార్థక మైనట్టిది.

భావకవులకు సామాన్యముగా ప్రకృతి వూజునీయ ఆయు నృప్తించిన నకల ‘సహజవస్తు సంపద వారికి ఆదాజీయము. వారు ప్రకృతిని స్త్రీమూర్తిగ తలంతురు. వేదలవారి దృష్టిలో స్త్రీ ప్రేమమున దేవత. వారిమాటల్లోనే చెప్పాలంటే ‘ఆమె నవనీతవృద్ధయ, నా యంతరంగ కాంతిదేవత, ప్రేమజీవన విధాత, కైకగిరి .. నాజన్మజన్మ పుణ్యములు వండి ప్రాప్తమైన పద్మాసీని భాగ్యలక్ష్మి, ఆమె పద సన్నిధాన దివ్య స్థలాన భక్తి నమ్ర డనై నిలంబడిన యపుడు, తలఁపునట్ల వచ్చు నా వేదతనము నాకు’ అని తన సౌమ్యగుణమును భక్తిభావ పురస్కరముగా వెల్లడించినాడు.

భావకవిత్వ ప్రాంశేవలం ప్రియు రాలియెడల మోహం కాగా. ప్రకృతిలో ఏకమయి పోనాలనే వ్యామోహం. కను కనే వేదలవారు ఇలా అంటున్నారు ‘మొక్కిన కొలంది గాలి తోఁ

ద్రొక్కి వేయు నీ కరిన లోక మెల్ల బహిష్కృతమ్మ

రండు చిమ్మటలార, ఈ రాత్రివేళ
నావలెనే పాడుకొనుమిరెనాకునుఖులు'

మద,మోహ, 'మాత్సర్య, కటిలత్వ
బుద్ధులు కలిగిన ఈ మానవ ప్రకృతి
కంటే వారికి పరోప కారార్థమే విలసిల్లు
సహజ ప్రకృతి ప్రేమమైనట్టిది. కవి
తనకీ తోడుగ 'చిమ్మట' అను ఆహ్వానిం
చటం ఈ 'దీపావళి' ఖండ కావ్యము
లోని ప్రత్యేకత.

ఈ దీపావళి ఖండకావ్యము కాంతు
లీను చైతన్య దీపిక, నవతను కొరుకున్న
ప్రబోధకవిత్వానికి. కనుకనే ఈయన
'కాగడా' కవిత, అచేతనానన్ధతో ఉండే
స్థబ్ధి కూడ కదిలించి సకల మానవుల
గుండెలొత్తుల్లో చైతన్య దీపికలు వెలి
గిస్తుంది.

'తొడిమ వీడిన పూవు ప్రోవమాడదు తీవ
గాలి కలిసిన పాటై పక్షి వెతపడదు'

అని అనటంలో ఎంత భావుకత ఉందో,
'తరగ విరిగిన మహాదధి తీసి పోవదు, అన
టంలో అంత చైతన్యం ఉంది.

'నల్లినాకా మేఘు కటలాంచలమాల
ముది ప్రొద్దు లేపటి యుదయమ్మ కొరక
దాచుకున్న ప్రతాప రోచిల్ల హయలను
వెలిగించు కాగడా వెలిగించవోయి

అని భావితరంపై ఆయనకున్న ఆశను
వేయి వెలుగు కాంతులతో వ్యక్తం
చేసినాడు

అపారమైన దేశభక్తి, ఆ పత్రిహత
మైన జాత్యభిమానము ఈయన
'కాంక్ష'లో వ్యక్తీ కరించారు స్వాతంత్ర్య
ప్రోద్ధరము కాలంనాటి స్వాతంత్ర్యోద్యమ
ఈయన కవితల్లో కూడా పెల్లబికినది
జాతి యావత్తు సేవపుదాన్య వృత్తిలో
మ్రగ్ధులందరూ ఈయన గుండె కరిగి నీరై
పారింది అర్ధమైన ఆకంఠం ఇలా
పాడింది.

సేవపు దాన్య వృత్తి మన
నేరని హారత మాత్యదేశనే

వా చరణమ్మ నం దనువు

అర్పణః జేసిన వారి పార్థివ

శ్రీ చెలువారు చోటఁ, దద

సృష్టించుల వికసించి, వాననల్

వీచుచు, రాలిపోవగ వ

లెం దడు దాత్త సమాధి మృత్తికన్,

ప్రేమపావిత్ర్యం, నిర్మమత్వ నిర్మోహ
కిలత్వంతో శృప్తి పడక ప్రేమ భంగం
పెను వెత కాగా ఆ కోకించే ఆనాటి
సాంఘిక వ్యవస్థలోని ఏర్పాటులతో నలి
గిన ఈ 'గౌతమీకోకిల' గుండె

'నేను మిగిలితి నీ గౌతమీనదీ ప
విత్ర గర్భంబులో మోత వెట్టుచున్న
యొగయుగాంతర విశ్వమహోగ దుఃఖ
జీవగీతాల కావృత్తి చెప్పుకొనగ'
అని నిట్టూర్చి విలసించినది.

నాడు మన తెలుగు సాహిత్యంపై
బెంగాల్ సాహిత్య ప్రభావం మన తెలుగు
భావకవులపై తనముద్రను కప్పించినది.
వేదల వారి విషయంలో కూడ

'దగ్గ దినైక చితా భస్మరాశి
నుప్తి వీడెడి యువస్సునకు పునాది'
'మాలిక గ్రుచ్చ నెంచు ప్రేమాలను
లీననిక జొర ననరులు.'

వంటివానిలో రవీంద్రుని భావ చిత్ర
ధ్వనాలు బాహుటంగ ప్రవేశించినవి.
ప్రేమ

ఈ భావ కవిత్యకాఖలో కవే నాకుకు
డౌతాడు. కవే భావుకు డౌతాడు. తన
కంటూ ఒక ప్రేయసిని సృష్టించు
కుంటాడు ఆమెకు ప్రకృతికి అభేదింకల్పి
స్తాడు ప్రకృతిలోలేని రామజీవితకతను
ఆమెలో చూస్తాడు ఆమెలోని సొంద
ర్యాన్ని ప్రకృతిలో పోలుస్తాడు ఎంక
కంటే ప్రకృతి నిష్కల్మషమైనది నిత్య
నూతనమైనది. వేదలవారు ప్రేమకిచ్చిన
నిర్వచనం

'ప్రబల తాప విదీర్ణమై బాష్పవారి
పదను వారిన యెడ ప్రేమ పాడుకొనును

కట్టునం జీల్చి బోడ నిర్గట్టకున్న
నారెటుల నాటుకొనును కేదారమందు.'

ఒకరికొకరు తపించి కన్నీటి కలపు
ధారలు కురిసినగాని ప్రేమ మొక్కల
బాగుగ పాడుకొని ఏవుగ పెరిగి పుష్ప
ఫల సంభరితములు కావు. కర్నకులు
ధాన్యము పండించు కొనునపుడు చేయ
కృత్య ముట్టిదేకద. కాకున్న ధాన్యము
పండించుకొనుట భౌతిక జీవనముకొరక.
వలపుపంట పండించుకొనుట మానసికా
నంద బ్రహ్మపదము చేరుట కొరక.
'తొలివేగుఁబోక రాలు పూలజరవోలె
నీవలపు సుధాపూరమందు' తేలిపోవలె
నన్న అట్టి ఆనంద మవసరమే.

ప్రేయసీ ప్రేమికులు చేరువై నికృత
యిననాడు ప్రేమ దేవత కది పవనమను.
అట్లుగాక వియోగ బాధలో వెతలుపడిన
అదియే ప్రేమ దేవతకు రాత్రి యగును.
కనుకనే 'మన వియోగ కృష్ణములనె
యొదవుఁ బ్రేమ దేవతకు రేయొంబవళ్ళు'
అని ప్రేమదేవతకు చీకటి వెలుగులను
కాసింపగల భావుకులు భావ కవులు.

దేవులపల్లివారిలెనే ఈ యన కూడ
స్వేచ్ఛాగాన మొనరించినాడు. కాని ఈ
యన స్వేచ్ఛాగానము విరహ వేదనలో
నుండి 'కన్నీటిపాటలలో' నుండి పుట్టు
కొచ్చినది 'బ్రతుకుదుఃఖమ్ము, ఆకపడుటె
దుఃఖమ్ము' కనుకనే

'కాలినంకల్పలో గానము నేర్చు
వైడిపంజరముపై భ్రమ రోలనాక
దొ గమబ్బులవెన్న నోబూచులాడు
చుక్కల వెలుగుతో సాడయేలనాక
ఈనడు కానిలో నేకాంతముగను
చెట్లచేమల తోడ నెలయ్యేనోడ
పూలగుత్తులతోడ బులుగుల నోడ
నాటలాడుమఁ బాట లాలపించుచును
స్వేచ్ఛగా గాలిని విహరించుచుదు'

అని ఆయన ప్రేయసి యయిచ్చుది.
వేదలవారు ఆవిధ మేఘమయొక్క

కర్తవ్యమును సరికొత్తరీతిగ ఉత్తే ఆధునిక నాటకరంగము
క్షీంచుచున్నార.

ఏ విరహార్తుడేని హృద

యేశ్వరి సన్నిధి కేగ జాలు వా
రావహు గోరి, యోగిని

తంబ తటమృగనేని చిక్కి, వా
పోవుచు నుండెనేమొ యని

పొంచి దెబల్ పరికించి చూచుచు

న్నా క ప్రవాస దుఃఖిత ము

నః ప్రవణోత్పన్నమా, పయోదమా!"

విరహార్తులు హృదయేశ్వరి కొఱకయి
గిరిగిరింబ తటమృగ నిల్చి చిక్కిపోయి,
వాపోవుచున్నచో వారికి ఆ ఆపాద
మేఘము ప్రవాస దుఃఖిత మునః ప్రవణో
త్పన్నము. చైత్ర శుభ ప్రభాత వంశికల
గాన మిశిర శీవన ముం దికలే నెల్లదొకొ
యని తలపించు వారిలకు ఆపాదమేఘ
మొక ఆకాసాధము.

ఈయన ప్రణయమూర్తికడనె శుక
రీకములు మాన గాన ప్రవృత్తి నేర్పినవి.
కాకన్న మాలి తోపులవై నివసించు
వాని గొంతుక మధుప్రవాస ప్రయాణ
తేజ పీడికొలుపు పాడ ఏల గొంతు
పెగలలేదు?

ప్రణయ తంక్రుత విశ్వవిపంచి నేను
తైలహృదయమ్ములోని నిర్దరము నేను
వసుమతీ గర్భతల సరస్వతిని నేను

నాగళ మ్మె వియోగ సంయోగ మురలి?
అని పలికిన ఈ యన ప్రణయమూర్తి
ప్రణయాకాశంలో వెలిగిన దివ్యజ్యోతి.

భావకవిత్వాన్ని నిర్వచించి చెప్పటం
చాలాకష్టం. ఎరికివారు చదువుకొని
స్వాయత్తం చేసుకొని ఆత్మగత
మొనర్చుకంటే ఆ ఆనందము అనిర్వచ
నీయము ఆధునికాంధ్ర కవిత్వములో
అనర్ముఖి ఈ దీ గానలి ఖండకావ్యము
వేరులవాడలో ప్రాచీనతల కవితా సృష్టి
కొంత కలదు. కావున కవి సమయములను
విడువలేదు. ఈయన కవిత్వ భాషకు
ప్రాచీనతల పటిమ యున్నది. జీవితసాగరి
మధనమునగు పెల్లుబికిన దగుటచే మేను

వేదమువారి యౌగంధరాయణుడు

- శ్రీమతి కొలచలమ కారడ.

నాట్యోత్పత్తి (లేక నాటకోత్పత్తి -

భారతీయ నాటక కళా విషయమున
ప్రథమముగా పేర్కొనదగిన ప్రామా
ణిక గ్రంథము భరతముని ప్రణీత మగు
నాట్యశాస్త్రము నాట్య ఆద్యాచార్యు
డగు భరతముని దృష్టిలో నాట్యమనగా
త్రదర్శింపబడుచున్న నాటకము. ఋగ్వే
దమున గాత్రవిక్షేపమాత్రముగా నున్న
నాట్యము క్రమముగా రూపాంతరము
నొంది నాటకముగా పరిణమించినది.
నాటకప్రక్రియకు దివ్యయోనిత్యమా
పాదించుచు భూలోకమున ఆది ప్రవర్తి
ల్లిన విధానము నిట్లు తన నాట్య శాస్త్ర
మున భరతముని విపులీకరించెను.

అధర్మప్రవర్తకు లగు మానవులను
స్వధర్మనిరతుల నొనర్చుటకై దృశ్యము,
శ్రవ్యమునగు క్షీడనీయకము నొకదానిని
సృజింపు మని దేవతలు బ్రహ్మదేవుని
ప్రార్థింపగా నాతడు పంచమ వేద మన
బడు నాట్యశాస్త్రమును కల్పించి తద

లవారి కవిత్వము పారిజాత కుసుమ సౌర
భము, అమృతమయమైన అమరత్వము,
నిండుజీవన స్పర్శ అనువానితో ఆలరారి
నది. ప్రతికవితాఖండిక ఒక రసవత్కా
వ్యము మెరుగునీడల జీవనవేణుపూది
పాడుకొనగల ప్రభాతరీతి తెన్నె ఇందు
కలవు

‘వలపు తీపి యొజుంగని వట్టితాతి
గుండెలోకమ్ము విపలు గుఱియనిమ్ము
హృదయమున్నంతవరకు నాప్రేమకాంక్ష
బ్రతికి యున్నంతవర కేడ్చి’

బ్రదుకుచును.

భినయార్థమై మంజు, కేళి మున్నగు ఆపుర
సలను, గానమునకై నారద తుంబురాడు
లను; సృష్టించి భరతమునికి నాట్యవేద
ప్రయోగము నుపదేశించెను. భరతముని
కుళులులు, విదగ్ధులు నగు తన నూరుగురు
శిష్యులకు ప్రయోగవిధానము నేర్పెను.
నాట్యవేద మత్తులగు భరత శిష్యులు
ఋషులను, మునులను, బాధించుచుండగా
వారినిభూలోకము జన్మింపుడని మునులు
శపించిరి. భూలోకమున జన్మించిన భరత
శిష్యులు అనేక నూతన నాట్య ప్రయో
గముల నెరపుచు అచటి స్త్రీలయందు
సంబంధము కల్పించుకొని సంతానవంతు
లైరి. ఈ విధముగా బ్రహ్మకల్పితమై
భరతముని వలన వ్యాప్తి లోనికి లేబడిన
నాట్యము - లేక నాటకము భూలోకమున
ఆవతరించినది.

నాటక ప్రక్రియకు దివ్యయోనిత్య
మంగీకరింపనివారు ఆదిమమానవుని ఆట
పాటలు, అంగవిన్యాసములే నాట్యారంభ
నూచకములని భావించురు. ప్రపంచ
చరిత్రలో ప్రాచీనమగు గ్రీకు నాట
కోత్పత్తిని గురించి PRFPY హాల్టన్
ఉద్ఘాటించుచు, తొలి మానవుని ఆట
పాటల నుండియే సర్వకళలును ఉత్ప
న్నమయ్యెనని తెలిపినను సర్వదేశ
కళలకు ఆ ఆభిప్రాయము వర్తింపనని
చెప్పటం అసంమంజస మగును.

నాటకవికాసము -

నల్, సృత్, పదములు ఋగ్వేదమున
కలవు శ్రీ|| పూ|| రెండవశతాబ్దివా డగు

పరింజలి వ్యంజనములు నట భార్యలవంటి వని తెలుపుటచే ఆనాటికే నటులు కటుం మములతో నాటకములాడు చుండెడివారని స్త్రీలు నాటకముల పాల్గొను చుండెడివారని తెలియుచున్నది.

కాలిదాసు నాట్యమును చాతుర్యక్రతువుగా పేర్కొని మౌళవిక ఛలితమనెడి నాట్యమును ప్రదర్శించె నని తెలిపెను. 4 వ శతాబ్దివా డగు అమరసింహుడు నాట్యము, లాస్యము, నృత్యము మున్నగు నవి సమాసార్థకములుగా పేర్కొనగా, 10 వ శతాబ్ది వాడగు అమరసింహుడును దానినే బలవిరచెను తెలుగున నాటకారంభము ఎప్పు డెట్లు జరిగెనో తెల్పుటకు తగిన సాక్ష్యధారములు లేవు. 12 వ శతాబ్ది వాడగు సోమనాథుడు తెలుగు నాటకములు సాంగ భాషాంగ క్రియాంగములుగా ప్రయోక్తము లగుచున్న వని తెలిపెను. భాషాంగ క్రియాంగము లనగా చేయు చేతలు ఆటలు; అనగా వాచిక ఆంగిక అభివ్యక్తి అని అర్థము వచ్చుట వలన 12 వ శతాబ్దికే అట్టి ప్రదర్శనలు కలవని తెలియుచున్నది.

12 వ శతాబ్దం తరువాత తెలుగునాట కమును కప్పులు, రాజులు, ఆదరింపక, కేవలసంస్కృత రూపక రచనకే, ప్రాధాన్య మిచ్చుట చేత, తెలుగునాటక రంగము బహిరంగ స్థలముల ప్రదర్శింప వలసిన అగత్యమేర్పడెను.

17 వ శతాబ్దమున నాయకరాజుల కాలమున ఆటపాటలనుండి వచ్చిన నాటకము, గేయ ప్రధానమగు యక్షగానము రెండును సమీకరణ మొందెను ఆనాటి సాంఘిక ఆచార వ్యవహారములు, వ్యక్తులలోని లోప ప్రకటనము ప్రధానోద్దేశములుగా నుండెడివి

1880 లో ఆధునిక రంగస్థలనాటకములకు పునాది వేసినవారు ధార్వారు నాటక కంపెనీ వారు. వీరు ఒకే ప్రదర్శనను 5 లేక, 6 రాత్రులు నిర్వహించెడివారు. 1886 లో శ్రీ కోరాడ రామచంద్ర శాస్త్రిగారు రచించిన మంజరీ మధుకరీయము తొలితెలుగు స్వతంత్ర నాటకము - పిమ్మట కొక్కొండవారు, తొలి సాంఘిక నాటక కర్తలగు (చందక రాజ్యము) వావిలాలవారు తెలుగుసారస్వతములోని ప్రతిపత్రియలోనూ, ప్రథమ స్థానమునో, ప్రధానస్థానమునో అలంకరించిన వీరేశలింగముగారు, మున్నగు వారు, ఆధునిక నాటకప్రదర్శనల కనేక హంగుపొంగు లమరించిరి.

19 వ శతాబ్దములో ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులుగారు సరిసవినీదినీ సభను స్థాపించి ఆంధ్ర సంస్కృత ఆంధ్రాది నాటకములను ప్రదర్శించి బహుజనాదరిణి పాత్రులై యుగకర్తలుగా పేర్కొనదగిన చిలకమర్తి వారి తర్వాత పేర్కొనదగిన వారు శ్రీ వేదము వేంకట రాయ శాస్త్రిగారు వీరు మహామహోపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ విరుదాంధరులు వీరు మూడు స్వతంత్రనాటకములు ఏను సంస్కృతాన వాదములు రచించినను, వీరి కెనలేని వ్యాతిని గూర్చినది - తొలి స్వసంతకరూపక మగు ప్రతాపరుద్రీయ నాటకము.

ప్రతాపరుద్రీయము - వేదమువారి యుగంధరుడ.

మన్త్రిములు, రజకులు మున్నగు పామరుల స్వరూప స్వభావాదులను, వాచికమును ప్రత్యేకముగా పరిశీలించువ్యభావము గల శ్రీ శాస్త్రిగారు తమ ప్రతాపరుద్రీయమున, పాత్రోచితభావ ప్రవేశపెట్టిన శ్రుప్రథములు కాలిదాసాగల నాటకములు విశిష్టవిఖ్యాతి నొంది పాశ్చాత్యుల ప్రశంసలను సెలిమంది మనకు గుఱరించి

తములైనను, ఆంధ్ర భాషలో కట్టుదిట్టమగు కథా సంవిధానము - నాటక రచన జరిగిన దీ 18 వ శతాబ్దంలోనే యని చెప్పవచ్చును. 18 వ శతాబ్దిలో శ్రీ శాస్త్రి కాలముల మార్గవర్ధకములగు రచనలచే సాహితీప్రియుల నొకడుపు ఊపిన రచన లొనర్చినవారిలో వేదము వారొకరు. శ్రీ శాస్త్రిగారి విద్యాభ్యాసము ఉద్యోగ నిర్వహణ మంతయు ఆంధ్రదేశమనే జరిగినది. శాస్త్రిగారు రాజమహేంద్రవరమున ఉన్నప్పుడు వాఙ్మయ రంగమున ప్రవేశించిరి. నాగానంద, కావంతల, సరిత్యాగరారు అనువాదాంధ్ర నాటకములు శారదాకాంచికలను వీరి విమర్శ గ్రంథములు స పుష్కలములు. మొదటి నుండియు వేదమువారు మాతన మార్గాల అంబకులు. తత్ ప్రయత్నా స్వేచ్ఛలు నై యుండిరి మాతన మార్గముతోక విత వ్రాయులెనని వీరు తమ నాగానంద నాటకమున పాత్రోచిత భావ ప్రవేశ పెట్టిరి ఇది గిట్టని కొందగు నిరసించినను పాత్రోచిత భాషావశ్యకతను గురించి శాస్త్రిగారి సహేతుకములు యుక్తి యుక్తములనగు ఉపన్యాసములను గాంచి పండితలోకము వీరి నాదరించినది.

శాస్త్రిగారి సాహిత్యపిపాస, స్వతంత్రతావిషయనిరూపణ క్రిక్కి వీరిస్వతంత్ర నాటకములలో నుగ్గురించును వీరి రచనలు శతాధికములుగానున్ననూ, ఎ లేని క్లిష్ట నందించిన ఘనత ప్రతాపరుద్రీయముకే దక్కును వీరు బాల్యమున తండ్రిగారి వాచకమున కథగా విన్నదాని నాధారముగా గొని రసవత్కిత్తున అనేకమలొనర్చి, తమ నాటకము నొక ప్రమాణ స్థాయిలో రచించిరి. రాజును యుద్ధమున గలుగులే మని ఒంటరిగా అడవిలో నిద్రించు సమయమున బండిచేయుట చెకుముకి గడుసుదనము, పేరిగాని హాస్య ప్రవర్తన, యుగంధరుడు చెకుము

భేతాళరాయని సాయముతో వాణిజ్యము నెపమున ఓడతో బంధించి ఓరుగల్లునకు గొనివచ్చుట, మొదలగు ముఖ్యసంఘటన ములన్నియు, శాస్త్రిగారు నేర్పుతో కల్పించిరి. ఇది మొట్ట మొదటి జాతీయ కవితంత్రనాటకము. ఇట్టి ఈ నాటక ములో ఆద్యంతముల నెవ న్యూతనముగా సంచరించుచు, నాటకమునకు జీవత్వ మొందించి చిరగజీవి అయినపాత్ర యొగం ధరుడు, తెలుగు సాహిత్యములో చిర సాయిగా నిలచిపోయిన సుచిహ్నములు కొందరు కలరు. కృష్ణరాయలకు తిమ్మ రును, చంద్రగుప్తునకు చాణక్యడు వీరింద రొక కోవలోని వారు. వీరు ప్రభువులకు బహిః ప్రాణములనలె సంచరించుచు, దైవికమగు దుస్సంఘటనలో రాజు చిక్కి నపుడు, మానావిమానములను, ప్రాణము లను లెక్కచేయక, ప్రభురక్షణకై తమ జీవితములను వణముగా పెట్టి శత్రువులతో వారిని ఆపదలనుండి తప్పించిన ఉదంతములు కోకొల్లలు. పశుత్వము నేడనువారి రచనాశిల్పము యొగంధరుని తీర్చిదిద్దిన విధము పరిశీలనాంశము

(సకేషము)

ఎలిమెంటరీ తరగతులనుండి డిగ్రీ తర గతులవఱకు అన్ని తరగతుల పైట్టు బుక్కు, గైడులు, జనరలు బుక్కు సరస మైన ధరలకు హోలుపేలుగాను, రీటైలు గాను కష్టముచేయు ప్రసిద్ధమైన బుక్ స్టాలు -

వి. ఆర్. విజయ్స్

విజయవాడ-1.

వ గల పార్థసారథి అయ్యంగారి

“యశోధర”

- 1 శీ చింతలపూడి వెంకటేశ్వర్లు, ఎం. ఏ.

సత్త్వైశ్చధానంబు లగు వైదిక విధి నిర్లహణంబుల యదార్థంబు మరచిన పం డితబ్రావులు సార్థంబున మూర్ఖత్వంబు మేరవించి హింసాకాండయందు లోకం బును భయవిహ్వలంబుగావించితిమంటు సర్వంబును మంచు సమయంబున రిసో గుణంబునం దుద్బవించియును తద్వ్యతి రిక్తంబగు నహింసను జోధించి సత్త్వంబు నుద్ధరించిన గౌతమబుద్ధునిఃఫలనీ దేశం బున నెందరో కవు లన్నియో విధంబుల వెలయించిరి లోకంబున పురుషుం డొన రించు మహత్కార్యంబు ప్రతిదానికిని ప్రత్యక్షంబుగనో లేక పరోక్షంబుగనో ఒక స్త్రీ మాస్తం బుండుట యని వార్యంబు ఆప్తురుషుం దుద్వాహితుం డయ్యెనేని యుక్తనిత యాతని యొక్క యగుటయున వెక్కువందర్శనంబుల సాధారణంబు అట్టియెడ జౌధిం బను పేర విశ్వవిఖ్యాతంబైన యొక సాత్త్విక మతంబున మూలపురుషుండైన సిద్ధార్థు ప్రసిద్ధి కాతని యొక్క యశోధర సహ కారంబు పరోక్షమునైనా నుండి యుండు ననుట నిర్వివాదంబు అట్టియశో ధరి విషయంబున దృష్టిసారించిన కవీగ ద్రులయందు తెలుగున శ్రీమాన్ వంగల పార్థసారథి అయ్యంగార్ ఒకరు. నిరా డంబగులగుట నముదికంబగు వారి యశో ధర వృద్ధయం బను కార్యంబున యశో ధరను గూర్చి కొంతవివరింప బ్రయత్నిం తును

వంగలవారి యశోధర కడుంగడు ముగ్ధ పరమ పాత్వికరాలు. తిన్నెడ బాటుకుం గురిచేసి వనంబుల జన్మపతిని పల్లెత్తుమాట మనంబున పైతముదలంపని స్వాధీనచిత్తంబు ననుగరించిన పరమపతి

తన సిద్ధార్థంబును నామెహృదయంబు నెఱింగిన పరమపూరుషుండు, ఆతండు తన్నరణ్యంబున దిగవిడచి చననున్న చెన్నుడితో తనమాటలుగా యశోధరకు వినిపింపు మని చెప్పినపు డీ విధంబున దన య్భాగిని సంభావించును.

ఈ విశేషపు ప్రకృతిని నీవొక్క ఆపూర్వకాంతి నిశ్చలభావ ప్రావిర్భావము గాంతువు గావుతాకారుణ్యకల్యకాంతులు విరియన్.

భర్తృవియోగంబుగ వివరీకరిసి నొం దుట స్త్రీ సహజం బగుధర్మము. యశో ధర సహజం గు శాంత ప్రకృతి. అది యపూర్వంబు కాంలయు నని సిద్ధార్థు భావనము.

అనూయారహితం బగు యశోధర వృద్ధయాన్నత్యంబు చెన్నుని వచనం బుల సుప్రకటితంబు

‘అది ఆస్థమ్యరరాటస్సముక్త మధుర వ్యాహార మాడిని! నీ వృద్ధియేకాదు సమస్తలోకవృద్ధయం బీనాటి విశేషత ప్రదళన్ విన్నదనమ్మవొందినదిలే తల్లీ! పునర్జన్మనా భృతయోత్సాహ మహోత్సవక్షణములే ఊహించి జీవించెదన్’

‘ఆత్మకస్పిర్వభూతాని’ యను వేదోక్తి యశోధరయందు సార్థకంబు లేకయన్న భర్తృవియోగంబున తనకుండు నెల్ల వారి బాధకు సమంబు జీయునెడ నామె యా చెన్నుని సహింపగల్గునా?

విసెనో లేదో యశోధరాసతియు ని ర్విణ్ణిని నిల్చిపో

యనదల్లే! సఖులెల్ల రొక్కరడిగా
నెంతేని చేతిట్టి పి
చ్చనను బల్కుడు, భర్తృమార్గ గతదృ
ష్టిండ్రిప్ప దింకేమనన్'

యశోధరకు భర్తతో గల బంధం బిట్టి
టి నిశ్చలసితిలో ఆమె వహించిన
హనముద్రపై కపింద్రులు వ్యక్తపరచిన
యంబున నామె యాత్మక క్షీప్రస్ఫుటం
గును.

ఈ మాన మృత అగ్నిభగ్వతము త
ల్లి! బ్రద్దలెన్ వియ
హ్యముల్ నహిళిఖాసహగ్రముల యం
గున్ భస్మమైపోవునో?
హుమ్యే చెలరేగునో? సకల శే
ధోండమ్మ క్రుంగన్ తమో
వ్యామిశ్ర ప్రయాభటుల్ బ్రతుకు స
ర్వస్వమృధ్వంసించునో?

లోకంబు తమంబునుండి సత్త్వంబునకు
జాగృతంబగు నెడ నాసమయంబును కవి
రణించిన తీరు కడు ప్రళంపనీయంబు

పటచెన్ శ్రేణులుకట్టి పక్షివిరుగుల్
ప్రాగ్గిన్నమద్యత్రైభా
కర రాగాత్మకయోగ సమ్మిళిత మే
ఘద్యారబంధంపు బం
గరపుంబూతలపై ప్రబుద్ధ జగతి
కల్యాణాపీవాకసుం
దరమా తోరణకట్టి, ఆశల వినూ
త్న స్నిగ్ధతల్ నిండగన్.'

విపరీత పరిస్థితిలో మానవునకు కావలసి
నది ఓరివి, సమాలోచనము. యశోధర
లోనున్న సహనపరాకాష్ఠకు కవినర్యులు
ముగ్ధులై

'ఒక మనోమహాబి నుల్లోల కల్లోల
ములు సహస్రములుగ పొంగువేళి
మేర మీరనట్టి ఓరిమిగల్గు స
మౌనవ్యంబు ప్రథమ గణ్య పీవు'

అని సంభావించిరి. ఆమె మానముద్రకు
అవధిని గహితము చక్కగా వ్యక్తీక
రించిరి.

'అది వియోగ సంయమన మహాసమాధి!
ఆమె స్థానమైనది సుదీర్ఘమునకు
చలనమందని బ్రతుకు కావల రహస్సు
తామృత సహజములు విచ్చునంతవరకు!'

అది వియోగ సంయమన సమాధి. అందు
స్థానమైన యశోధర. దైహిక స్పృహను
గోల్పోయిన ఆమె వృద్ధయము తన
నాథు నిట్లు భావించుచున్నది.

'నీది శరత్రుసన్నమగు
నిర్మల దూతము, నీ స్థిరాను కం
పోదయ కాంటు లల్లకొని
యున్నవి మౌద్యకమానసమృతా
వీడిక చూచినన్ ప్రతిఫ
లింతువు హరి విచారశీలివై
నీది శరత్రుశస్త్ర మగు
నిర్మలత రసమో హృదీకృతా!'

'నీకమనీయ హాసముల
నిల్విన జెల్వగు పువ్వుటిరమల్
నాకను గల్వవిష్వలకు
నవ్విన యివ్వనిలో తటాకముల్
నాకును నీకు నొక్క తరు
ణమృత రాగక రాసార్పితా
'లోకమనీ వియోగ దళ
లో పరిభేద విఘ్నార్జితా కృతుల్ '

అదియే యశోధరావృదయము సమాధి
స్థితినుండి బయట పడు సమయంబున-

'అలఘుతర ప్రకాంత హృద
యాంతర సంతత సాహధర్యమం
ద లఘుతర ప్రకాంతి గని
నట్టి యశోధర జీవితమృతా
లలిత వసంత సంధ్యలును,
రమ్య శరత్తులు, సఖ్యసౌఖ్యరే
ఖలు స్మరణీయ మాత్రము లి
కన్, పతిదూరకు కాంతియా ప్రధూ!'

'విహిక దుఃఖజీవిత ము
హృదికరాళ విపత్సరంపరా
గాహిత చేతనోద్ధరణ

కాంక్షయు, త్యాగవిలక్షి తాత్మని
ర్యాహునిరీహునిశ్చల త
పోనియమ ప్రణిబద్ధ బుద్ధియున్
నీ హృదయమృతన్ నెలకొ
నెంగద! దీనదయమహోదధి!

అనుచు జాతిక బోగలాలసనుండి అధ్యా
త్మిక కాంత ప్రకృతి వైపు సాగినది. ఈ
ఘట్టము కరుణ రసప్రధాన మగుటనో
కరుణాశ్రీ పడికట్టాకింత యీ కవివరు
మీద కాన్పించుచున్నది.

'దీనమ నేను; నాబ్రదుక
ధీనముగా నొనరించుకొన్న నీ
మానిని నేను, నీ మధుర
మంగళ మోహన రూపరేఖలో
లేని, స్థితమ్ములం బ్రతిఫ
లింపని విశ్వవికాసముల్ ప్రభూ
లేనివలంచు నమ్మితిని,
స్త్రీని, వియోగభరన్, యశోధరన్!

'ఇది నాజీగ్గ కటిరవాటిక ప్రధూ!
ఇందుం దపింతున్ సదా!
హృదయాగ్ని జ్వలనమ్ము పంచశిఖల
య్యెన్! ధూమధూమ్రమ్ములై
చెదలం పెన్, విరహజ్వ ధారలిటు వి
స్తారమ్ములై - శేదనా
స్పద భావార్ధి గభీరగీతముల ను
చ్చారించుకొందున్ ప్రధూ!

ఇవిధంబున విరళత్వంబు నుండి బయట
పడు యశోధర కొంత తదవు గతంబు
స్మరించి భవిష్యత్తులో పతిదేవు పదంబు
ఖచ్చితంబుగ నూహింపగల్గెను

'నీపదయాత్ర పర్యధర
ణిన్ చలియింపగ జేయు నో ప్రధూ!
నీపద చాందిలో కరగి
నీరగు సర్వజగద్య్వథా శిలల్!
తాపము వాపిదైన్యమును
ధన్య మొనియ్య ప్రసన్న శరణో

నీపరయాత్ర నాకయి ధ్వ
నించును దీర్ఘ వియోగ మంతమై!
'విచ్చిన ఆశనై అనుభ
వించిన చేరువ యెల్ల దూరమై
వచ్చెడి నీ పదధ్వనుల
వైఖరిలో ఫలితాశయమైన
విచ్చిన కాంతినై, మమత
వేరుగుసారభ మింత చేరువై
అచ్చపు దాసినై నిలవ
నాప్రభు! నీదు సమాగమమృతం' 1

'రాజగృహములో ప్రజలు
రాజులు పాదసంకీర్ణతన
రాజన మెత్తు బుద్ధయతి
రాజను, నావృతయాధినాథునిన్ !
యోజననీయ నా మధుర
యోగము దాసి వియోగ దృష్టి కి
పే జరిగెన్ భవిష్య మగు
పించు విచిత్ర రహోఽను భూతియై!'

ఇట్లు భావించిన ఆమె ఆకాంక్షయే,
ఆమె ఆత్మకీయే సిద్ధాంత సిద్ధాంత జేసె
ననుటలో సుడియములేదు

'ఓ వివాద ప్రపంచయో! ఓ అమాయి
క ప్రజానీకమా! మీకు కలదు కాంతి,

తూర్పుదిశ ఎట్టుబడును అవార్తయియును
దోపమన్నాడు! చీకటి తొలగగలదు
ప్రపంచమునడ నామెకు గలయను
రాగ మిట్టిది సిద్ధాంత తనపడంతి
యెడండ నాశించిన విధంబు ఫలియించిన
ట్లున్న జది కానిచో నామె

'సుఖ మిహాశీవితాన నొక
నుండరహిత, నిజమై! దానికై
అఖిల జగజ్జనుల ప్రబల
యత్నముచేయుటయేన్ నిజమై! త
త్సఖమగు నాలియోగ మొక
పాదపగా పరమాను భూతివ
న్యూత వహింప జేసి యెడ
పొంగెప్రభూ! అమృత ప్రపంతిగా!'

అని యెట్లన గలదు?
అట్టి యశోధర మందుగ నే
'మాతల వీచికాగళము
మంగళ ఘోష మొనర్చు, బుద్ధుడున్
కారుణికోత్తముం డమృత
కంఠమున్ విమల ప్రబోధముల్
చేరువలో నొనర్చుచు చ
రించుటల్ నిజనిర్వి కల్ప భ
ద్రోరు సమాధి నైశ్చ్య మిడ
నున్నటు దోచె యశోధరాహృదిన్ ,

అనుచు భవిష్యత్తును దర్శించుటలో వింత
యేమి కలదు? మహాన్నతంబులైన
కార్మింబు లాచరించుట కంటె అట్టి
భావములను కళిగియుండుట కష్టతరము
భావమున్నచో అది యెట్లు లైనను సాధింప
బడక మానరు లోక కల్యాణమునకును,
వివాళమునకును ప్రధానము సంకల్పమే
అట్టి సంకల్పము మించిదగుటల విపరీత
పరిస్థితులందునెంతవైయక్తిక వివాళన
ముందు నెత్తము భావములను నిజపుణ
గల్గుట శత్రువుపాదయంత్రణము అట్టి
హృదయంబులకు వంగలవారి యశోధరా
హృదయము స్ఫూర్తిదము, అనుగరణీ
యము నిజమునకు బుడదేవుని వెనుక
బిడ్డిగా నిలచిన యశోధర హృదయం
బుకు సందర్శించిన వంగల పార్థసారథి
అయ్యంగార్ యశోధరులయ్యెడ రనుట
నిక్కము.

మహాత్మ్యక్తి సరసింహ & కో
పేపరు, క్యాలికో, బుక్స్
&
జనరల్ మర్చెంటుస్
సీతమ్మసందు, రాజమండ్రి- 1.

దుర్మతి! - శ్రీ డా. ఎన్. శ్రీధరరావు.

* కాల మనంతమై యెసఁగుఁ
గాలమె దైవము, కాలరూపమున్
జాలము నిశ్చయింప నిఁకఁ
జక్కగ నెట్లు విభజ్యమానమై
యోలిగఁ బెక్కుపేళ్ళు కనె
నో యొక మానవమాత్రు బుద్ధికిన్
దేలని గడ్డుప్రశ్న, యిది
తెల్పిడి కందదు నాకు దుర్మతి!
* నీ కీ నామము నెవ్వ రిచ్చిగొ కదా!
నీ వెన్ని దుష్కృత్యముల్
వీఁకన్ జేసితి, యెన్ని కాఁపురములన్
బీడించి బాధించితి, లోకాలన్
బరిమార్చితి వటిల భ
ల్లూక ప్రయత్నములన్,
లే కున్నన్ మన పూర్వ్య లీ విధముగా
నిన్ బిల్తుఁ చెప్పమా!
* నీకున్ స్వాగత మీరు నిల్చితిని ని
ర్జిద్రాత్యమర్కాదతో,
నీ కొటిల్యము నుజ్జగింపుము మమున్
దీవించి కాపాడుమా!
నీ కార్యచరణంబులందున మమున్
గ్రేగంట నీక్షించి, య
త్తాకం బెట్లక కాచికోమ్ము సుమతి
ప్రాచుర్యశీలుండనై.
* పేరు కే ముంది యిది నేతివీణకాయ,
మంచి పేరుండి చెడుగైన మనిసిఁ గనమె,
చెడ్డ పేరుండి జనములక్రేయమునకుఁ
బాటుపడువానిఁగనమె సంబరముతోడ
* కోయిల కూసి కూసి తన
గొంతుక వోవఁగ వృక్షకాఖపై
హాయిగ నున్న దయ్య! మల
యానిలుఁడున్ మధుమాస మొప్పులం
దీయఁగ వచ్చినాఁడు, విరు
లెల్లడఁ బూచెను నీదుపూజకున్
దోయిలి యొగ్గినాను, గృప
తోమముఁ జూడఁగదయ్య దుర్మతి!

3 ధుని కాంధ్ర కవితా కల్పవల్లి

‘అమృతవల్లి తెలుగుతల్లి’

- శ్రీ డా॥ జి బి ఎన్ ఆచార్య ఎం.ఎ , పిహెచ్ డి

‘మతం మరచి పోగలను
గతం విడచి రాగలను
భారతీయుడనునే నని
పరవశించి పోగలను’

అని సగర్వంగా చాటుకున్న దేశభక్త
భామణి, అభ్యుదయ కవిలోక గ్రామణి
అయిన డా॥ దాశరథి-ఉత్తర ఆమెరి
కాలో నివసించే ఆంధ్రప్రజాభిని ఉత్తేజ
పరచటానికై తనపాత-కొత్త కవితలను
సమ్మేళనపరచి ‘అమృతవల్లి తెలుగుతల్లి’
అనే కావ్యామృతగుళికను సృష్టించాడు.
ఇది ఉత్తర ఆమెరికా తెలుగు సంఘం
రెండవ సమ్మేళనంలో డెట్రాయిట్
నగరంలో 26 మే, 1979 నాడు అవి
మృరించబడింది. తనకు అత్యంత ఆత్మీ
యులు, అమృతవృద్ధయులు, న్యూయార్క్
లో వైద్య విద్యార్థులుగా
అఖండ సేవచేస్తున్న డా॥ కాకర్ల నుబ్బా
రావు దంపతులకు దాశరథి ఈ కావ్యాన్ని
అంకితంచేసి ఉచితజ్ఞతను ప్రదర్శించాడు

‘తెలుగువారి ఇల్లై తెలుగు దేశం బాను
తెలుగువాణి అచట పలుకు చుండు
పంచదారకన్న పసల తొనల కన్న
తేనెకన్న మనదు తెలుగు మిన్న’

అని హర్షహృదయంతో వుప్పొంగి
పోయాడు ఉత్సవం చేస్తున్న తెలుగు
ప్రజలను దీవించటానికై తెలుగుతల్లిని
ఆహ్వానించి, ‘తెలుగులోనే పాడవలెను
పాట’ అనే తియ్యని సందేశాన్ని అందిం
చాడు. ఈ కావ్యంలోని ప్రతి పాటా

తెలుగు తేనెలపూట ఇంగులో నూటిగా
అందించే సందేశాలతో పాటు, నూటి
పోటీ మాటల ఈ పైలు కూడా ప్రయో
గించి తన ఆవేదనను వ్యక్తం చేసాడు

‘అంగభాష వ్రాతు వ్యాకృతి విడవండ,
తెనుగుకేల వ్యాకరణ ఎటందు,
ఇంగ్లీషు నుచ్చరించ నాగరికత,
మాతృభాషలోన మాట మోటు’

అంటూ మాతృభాషను గౌరవించే
బుద్ధులు నేర్పాడు దాశరథి నేటి నయా
జంలాని ప్రతి రంగాన్నీ నిశితంగా పరి
శీలించి, అస్తవ్యస్తతన ఎంతగానో ఆవే
దన చెందటం కనిపిస్తుంది ఇందుకు-

‘కాకికొట్టు హక్కుల దని విద్యార్థి
జాగ్రత్తని తెచ్చె వైపు నాడు,
ప్రశ్నకేమి వ్రాయు ప్రత్యుత్తరమ్యును?
మార్కున ననుసరించె, మార్కున రాక!’

అనే విద్యావిషయకమైన కలషితాన్ని!

‘పడవ నడవలేని వాడు నాయకుడు
పడము పాడ లేని వాడు గాయకుడు
అందుకనే వేదనతో నే నంటాను
ప్రజల నడవలేని వాడు నాయకుడు’

అనే రాజకీయపరమైన అసమర్థతను-నిర
సించటం ఉదాహరణగా తీసుకోవచ్చు.
ఇవి కేవలం ఉదాహరణలు మాత్రమే
ఇలాంటి ఆలోచనలు, ఆవేదనలు ఈ
కావ్యంలో మనకు ఎన్నో కనిపిస్తాయి.
వినిపిస్తాయి. ప్రస్తుతంమనం ఎంతటి దయ

నీయమైనస్థితిలో మగ్గిపోతున్నామో అని
ఆశ్రోశించి, పరిష్కారమార్గం ఏమిటా
అని ఆలోచించి మనం ఆత్మపరిశీలన చేసు
కుని బాగుపడాలనే తపనను పొందటానికి
దాశరథి ఎంతో దోహదం చేసాడు.

‘బండను కోయాలి కనుమదళం
గుండెను కోయాలి నయన జలం.’

అనే సుకుమార హృదయుడు, కరుణా
మయుడు అయిన దాశరథి నూటికి నూరు
పాళ్ళు ఆకావాది అనలు ఆశ ఆయన
కవితకు పునాది అందుకనే -

‘ఏళ్ళలోంచి అపవృద్ధపుడు పొకపుడుతుంది
నీళ్ళలోంచి విమృశ్యుడను సెగపుడుతుంది
ఈ దానవలోకంలో ఎన్నటికైనా
మానవులని పిలువదగిన తెగ
పుడుతుంది.’

అనే ఆత్మవిశ్వాసాన్ని వెలిబుచ్చాడు.
మానవజన్మ ఎత్తినందుకు మనం ఎలా నడ
వాలో, ఏంసాధించాలో తెలుసుకోవటం
ఎంతైనా అనసరం. జీవితంలో
ఒక్కొక్క ఏడాది గడుస్తుంటే ఆ ఏడా
దిలో మన ప్రగతి ఏమిటో పరిశీలించు
కోవాలి కాకం అమూల్యమైనది గతిం
చిన శ్రుణాలు మళ్ళీ రావు. ఈ సత్యాన్ని
తెలుసుకోమని దేశభక్తుడుగా దాశరథి
ఎంతో యుక్తువుగా మందలించుతో -

‘జన్మోత్సర సంరంభం చేస్తున్నార
బంధువులూ మిత్రులు నవ్వేస్తున్నారు.
జీవితమున ఒక వర్షం గడిచిన వేళ
దుఃఖించాలన్నది మరచేస్తున్నారు’

అని హితబోధ చేసాడు. మనం అంతగా
పట్టించుకోని సామాన్యమైన సన్ని
వేశంలో దాశరథి కవి చూపు ఎంతగా
చొచ్చుకపోయి శీవనరహస్యాలను పసి
గట్టిందో తెలుసుకుంటే ఆయన విశిష్టత
స్పష్టమవుతుంది.

తూర్పులో శాస్త్రజ్ఞులతో తోంగి తోంగి చూచినంతమాత్రాన, భరతజాతి జను పతాక భరణికి వెలుగులరేక అయినంత మాత్రాన దాశకథి కృత్రిమేందలేదు ట్టు ముంకరించాలి. సమృద్ధి సాధించాలి. అంటూ -

‘వాడేకం ఆదేశం
నాకు మరపురాదు
లిండీ, గుడ్డా, ఇల్లూ
ఉండనివా దుండరాదు’

అనే ఉన్నతాశయాన్ని తెలియచుతూ అప్పుడే నిజమైన స్వాతంత్ర్యం ప్రజల సంపాదించిన ట్టువుతుం దనీ, ప్రజా స్వామ్య వధం మీద, సామ్యవాదరథం మీద, స్వాతంత్ర్య కావాలని ప్రజావలీ పలికించినదవుతుం దనీ తీర్పు నిచ్చాడు

శ్రీకరగీతాలు పాడి, జీవులను మేల్కొల్పి నవకాది రాక కోసం ఎదురుచూస్తూ దాశరథి తెలుగు మంట పొనికి మధుతోరణాన్ని కట్టాడు

‘పోతున్నది పోతయ్యగం - పోనీ పోనీ వస్తున్నది కొత్తతరం - రానీ, రానీ దిస మొలలైఉన్న అతావిసకమ్మలకు జనుమాలే వసనావళి కానీ, కానీ’

అనే పరిణామ వాది దాశరథి - నిరంతరం సమాజాన్ని పరిశీలిస్తూ, ప్రబోధగీతా అతో ప్రగతి భర్యాలను వినిపిస్తూ, నిత్య విలసిత మానసియ - మానసియ కళా లేజస్విగా మనకు దర్శనమిస్తాడని; అంతే కాదు దాశరథి కవితా వాణి -

‘వద్దన్నా, కద్దన్నా, ఎక రేమన్నా
వినిపించును, వినిపించును మన కేటేటే,
అని అశించటం సమంజసం’

ఊర్మిళ - సాశీల్య సాందర్యపు మిలమిల

- ‘భారతీ, సిను’ శ్రీ వెలుదండ శత్రునారాయణ.

‘శ్రీమ పాటలందు ఊర్మిళాదేవినిద్ర’ బహుజనాజరణము పొందిన గోకులము. ఇందుర్మిళాదేవి సాశీల్యము శ్రీచాతికే రతమానికముగా చిలించబడినది ఈ పాటలందుల కొన్ని విశేషములను తేల్చుటకు ప్రస్తుత వ్యాసాదేశము

సీతారామ అరణ్యవాస సున్నదులగు చుండి నూర్మిళ భర్తనో తామను వత్తు నన్నది కాని అత్యులు కామె యభిమత మొన కొనసాగినక వారిం చినాడు.

‘నాడు మొదలుగ శయ్యపై నాతి పవలించున్నది’ పదనాలుగేమలు కాల గర్భమున గడచి నీరయియని సీతారామ అత్యులు అమోఘక తిరిగవచ్చిరి శ్రీ రామచంద్రుడు పట్టాభిషిక్తు డైనాడు. సీతాదేవియే సామిత్రి విషయము భర్తకు జ్ఞప్తికివచ్చి

‘ఇక నైన ఆన రిచ్చి తమ్ముణ్ణి ఇంచు ముఖి కడ కంపుడీ!’ అని నిఘాను చేసి సామిత్రి నూర్మిళ కడ కంపించి ఆకడా మెను మందుగానే మేల్కొలిపి తా నెంకో తెలిపిన బాగుండెడిది కాని పోన్నపై పోతచేండి విరహమును నెడల బోయ హరింభించినాడు మూసిన కన్నులు పెద్దకాలము విప్పని యాపతి ప్రతిజ ఆరి దెవరో పరపురుషు నట్లు తోప కలవరపడి

‘అయ్యో! మీ! రక్కరయ్యా! మీరింత యోగదెయ్యిన కొన్దిరి నందు గోరదుట నెదుటను మీరింత తప్పు నేమగు కన్దిరి యువ్వయో లేనవళా మీ రిప్పుడు ఏకాంతమున కొన్దిరి

‘మాలంద్రీ జనకరాజు వింటే మిను అచ్చ నేమక మోసరూ

మోయక్క బావ విన్నా మీకేపుడు ప్రాణముకు హానికయ్యు. మోయక్క మురిది విన్నా మిమ్మేపుడు బ్రదుకనివ్వరు జగతిలో -

‘అంటుంది వరపురుష దర్శన వైముఖ్య మిందు గున్నప్పగోచరము. ‘అగడమ్యుక కొన్దిరి’ అన్నప్పుడు జరుగకుండని దేదో జరుగ ‘కానన్న మైన సమయమందలి మానవనవాజమైనయారటము అందునా అడవారి ‘జేండు ‘దేగులు’ ‘బుగులు’ ‘భయము’ చక్కగా అభివ్యక్తము అగు చున్నది. తనకే కీడు తలప చేరినాడని యూహించినను అతనికి మాత్రము కీడు గాక మేల జరుగు విధమున తేమమార్గ మునే నూచించుచున్నది. అదియే కాదా ‘అవకారికి నువకారము నెవ మెన్నక చేయు’ మార్గము!

ఈమాటలు ఊర్మిళ ఊర్త మ సంస్కార పరిమళములను నెవజల్లు చున్నవి.

తన తండ్రిగాని అక్కపొవలుగాని భర్తగాని నెంత మాత్రము నహింపని దృఢదీక్షనప్రతిపన్న సుగతి చివరి మూడు మాటలందే ఊర్మిళ నొక్కి చెప్ప చున్నది

‘పాచ్చైన వంకానికీ అపకీర్తి వచ్చె నేనేమి నేతూ కీర్తిగల యింటబుట్టి అపకీర్తి వచ్చె నేనేమి నేతూ’

‘మొదటి వరులలో వంక గౌరవాన్ని ప్రాణపదముగా కాపాడుకొను మేల్ నింటికి అపకీర్తి రాబోవుచున్నదని అందుకు తానే కారణముగా చరిత్రలో జలం హృదయములలో నిలిచి పోవలె వచ్చుచున్న దని’ రెండవ పాదము: నెంతో ఖ్యాతి వహించిన పుట్టినింటి

కూడ అదే సమయమున తన కారణము గానే అపఖ్యాతి కలుగబోవుచున్నదని ఊర్విశ్రమనస్సులో నున్న అంతులేని విచారము వెలికి బొంగుచున్నది. ఇటు వంటి అభిజాత్య సంపద గలిగిన ఆ సతి పరకాంతాగమనేచ్ఛను తిరుగాంగర్విం చుచు ఆతనికి హితవు చెప్పుచున్నది.

‘ఒకడాలి కోరిగాదా ఇంద్రునిఁ

ఒడలెల్ల పీన మాయె

పరసతిని కోరిగాదా రాజులుడు

మూలముతో హతమాయెను

ఒకడాలి కోరిగాదా కీచకుడు

ప్రాణములు కోలుపోయె

ఇట్టి ద్రోహములు మీరు ఎఱిగండి

ఇత దోషములు కొన్నిరా!

అడతోడున బట్టరా మాకుంటి

తల్లిలేదా మీకునూ!’

పై పంక్తులందు కీచక ప్రస్తావన కను గొన్న రామాయణ భారతముల పాఠ్యా పర్యము తెలుగని జానపదు లెవరో ఈ గేయమును రచించి రనుకొనుట కవ కాళము కలుగుట సమాచితమే.

కాని పంక్తులందు మొదట అహల్యా ప్రస్తావన కలదు. అహల్యా వృత్తాంతము ఊర్విశ్రావేది నిద్ర కుపక్రమించకముం దెంతకాలము గ్రంధటనో జరిగినది. కనుక భూతికాల విషయము. ఊర్విశ్రావేది తెలిసే అవకాశము కూడా కలదు.

రెండవది సీతాపహరణ ప్రస్తావన, రావణవృత్తాంతము. ఇది యూర్విశ్రావేది నిద్రలో మునింగిన పిమ్మట జరిగినది. దీనిని వర్తమాన విషయముగా పరిగణించ వచ్చు. ఇదెంత మాత్రము తెలిసే అవ కాళమే లేదు. శ్రీరామచంద్రుని పట్టా భిషేక వేళగాదా ఆమె మేల్కొంచుట. మేల్కొందిన పిదప బయటి ప్రపంచ ముతో నేసంబంధము కలుగక మునుపే మొట్ట మొదటనే అత్యులునితో చేసిన సంభాషణము యొక్క సందర్భముననే మన మున్నాముకదా!

ఇక కూడవది కీచక ప్రస్తావన. ఎప్పుడో భవిష్యత్కాలమున జరుగ నున్నది. ఇదియు యూర్విశ్రావేది తెలియ పిలు లేదు. కాని ఆమె వింహయోగిని. భూత మట్టులే వర్తమాన భవిష్యత్కాల వృత్తాంతములును ఆమె దృష్టికి గుగోచ రములే యగుట సమంజసమే అగును.

అందులకే శ్రీరామరాజాగారు తమ ‘జానపదగేతు సాహిత్యమున’ సీగేయము నందలి విశేషముల నుద్ఘాడించుచు సీ సందర్భమున ఊర్విశ్ర మాటలవల తమ మాటలు కొన్ని చెప్పి తెలుగు స్త్రీలు బలపరచి రనుకొనవలెను లేదా యోగు లకు భూతభవిష్యద్వర్తమానాలు కరత లానులఃములు గదా! విరహయోగిని యయిన ఆమె భవిష్యద్వర్తమానాలు జోడించె ననుకొనవలయును’ అని సమ రించినారు. ఈమాట లెంతో యుక్తి యుక్తములుగా సమయోచితములుగా నున్నవి. వినకు జానపదుల హృదయమిది!

భూత భవిష్యద్వర్తమానాల గొడవతో కొట్టుకొని పోవుచున్న మనము మనకు తెలియకుండానే ఇటు గల మరోవిశేష మును జారవిడచుకొనుచు సాగిపోవు చున్నాము. ఒకక్షణ మిగి ఆదేమిటో చూచి మరల సాగిపోవుదము.

‘పరసతిని కోరిగాదా రాజులుడు మూలముతో హతమాయెను’ అన్న రెండవ పాదమును పరికింపుడు.

‘నా భర్తగాని బావగాని సామాన్య లని యెంచుచున్నావేమో! కాదనుమా! వారు అనక్ర పరాక్రమ వంతులు. అంతే కాక ముల్లోకములనే మాపులిప్పలు పెట్టిన వాడు, సీతవంటి పరమసాధ్వినీ చెరనుంచినవాడు, లోకకంటకుడు అయిన రావణుని సమూలముగా నేలగుచ్చిన భర్తగర్వ డీక్షాబద్ధకంఠులు జాగ్రత ముమా! కల సతులపై అత్యాచారముల తల పెట్టితివా రావణునికి వట్టి గతియే

పట్టును.’ అనే హెచ్చరిక వ్యంగ్యముగా ధ్వనించుచున్నది.

చేయునదిలేక అత్యులుడు తనను తా నెరిగించు కొన్నాడు. మధురసంభాషణ కొనసాగినది. అయినను ఆమె యింకా కనులు తెరిచలేదు. సుఖభోగము అను భవించు కరుసంతా వ్యర్థపరచి తన నింత నిర్దయగా పెద్దకాలము వదలి పోయిన భర్తను కొంతసేపు వుడికించా అనుకొని కన్నులెల్లే మూసికొన్నది. అట్టి పరిస్థితిలో భర్తను చెప్పి పొడువవలె ననుకొనుట స్త్రీ సహజమే కదా! అయినను ఆమె అభీష్టము నెరవేరింది గాదు.

ఇటు అత్యులునికి భార్య యింకను కన్నులు దెరవ దేమి? తననింకను కనిక రించదేమి? అన్న ఆరాటమే తప్ప తానామె కంతవరకు వ్యాయముచేకూర్చ గలిగా వన్న ఆత్మ పరీశీలన పూర్తిగా మృగ్యమైన దను విషయము ప్రస్ఫుట మగుచున్నది అంతేకాక ఊర్విశ్రమ భయ పెట్టుటకు

‘కత్తి ఒడిసి యపుడూ అత్యులుడు తా నేసికొందు ననెను; పాప మూర్ఖిశ్ర యింకేమి చేయును; దిగ్గన లేచి భర్త పొదాలపైఁ బడినది. వినవృటికి -

‘మా తండ్రి జనకరాజా

మిము నమ్మి మరచి పెండ్లిచేసెనూ

చిత్రి యొక దిక్కునుంచీ

సమయమున చిన్నబుత్తురుపురుషులూ’

అని చెప్పి పొడిచింది.

అప్పుడుగాని అత్యులుడు తనపారపా టేమిటో తెలుసుకొనలేదు. ఎంతయో పరికిస్త వృద్ధయైతే తాను కూడ ఆమెకై నిద్రాహరణము మానని చెప్పి మునుపే దంపతుల కడబాటు కలిగించి తినో అని విచారించెను. భార్యవృద్ధయ వేదన నెఱింగి ఎంతయో ఆచునయించెను. కావల్యారు లోదార్చి యిరువురికి తలంటి జలకము లాడించి భోజనము లిడిరి.

ఆ రే యి ఊర్విశకయ్యాగ్రహము
నుసజ్జితమైనది. ఏకాంతమున నూర్విశ
హృదయము నందలి సోదరీప్రేమ
స్వచ్ఛమై ప్రకాశించినది.

‘సింహవిక్రములు మీరూ వుండగా
సీతెట్లు చెరబోయెనూ
రాజ్యాధిపతులు మీరూ వుండగా
రమణెట్లు చెరబోయెనూ’

సీత రాముని అనుమతినిప్పించి అత్తయిని
నూర్విశకడ కంపుట గేయారంధ్రమున నే
కనుగొంటిమి. అచట నామెకు ఊర్విశ
యెడగల సోదరీప్రేమ ప్రస్ఫుటమగును
అదేరీతిగా ఈ సందర్భమునను నూర్విశకు
సీతాదేవియెడగల సోదరీప్రేమ గుర్తింప
గోచర మగుచున్నది. తోడికొడ స్పృహ
వలసిన తీరిది కదా!

‘అట్లుకాదు! భూత భవిష్యద్వర్త
మానా లామెకు కరతలామతములు
కదా! మరల నెట్లుగుచున్నదని ప్రశ్నిం
తురేమో! అప్పుడామె గడుసుదన మింను
ప్రతిబింబించుచున్న దని భావించ
వచ్చును. తెలిసిన విషయమునే భర్త
నోటి నుండి వివరణ నను శోరికొ
మరల నడుగుట గడుసుదనముగాక
మరేమి?

అప్పుడు అత్తయి అట్లు సీతాదేవిని
గాఢ వివరించెను.

ఈరీతిగా నూర్విశ సౌకియసౌందర్యపు
మిలమిల. మహిళా లోకమునకే మణి
పూస యనదగినట్లుగా చిత్రించబడుట
వలననే ఈ గేయము, స్త్రీలపాటలలో
నొక విశిష్టస్థానము నలంకరించ జాలినది.

✽ సురభి మాధవరాయలు ✽

- శ్రీ కాశీ రామచంద్రరావు.

సురభి మాధవరాయలు కవి పండిత
పోషణ మొనరించుటయే గాక - తాను
స్వయంగా చంద్రికా పరిణయ మను
ఆరాధ్యమనుల కావ్యము రచించెను.
శృంగారరసప్రధానమైన ‘చంద్రికా పరి
ణయము’ నే కథా వస్తువుగా తీసుకు
న్నాడు. సుచంద్రుడు చంద్రికను పరిణ-
యమాడుట ఇందలి కథ ఆశోజులు
శృంగారరస విహస గల వని - వేరే
చెప్పవక్కరలేదు. ఈతడు సురభి వంశీ
యుడు. వీరిమూల - పురుషుడు బేతాళ
నాయకుడు. మల్లత్తమా పాలని పుత్రుడు.
రేచర్లగోత్రుడు. వైష్ణవ మతాభిమాని.
16 వ శతాబ్ది చివరనుండిన - అభియరామ
రాయల సమకాలికుడు. అతని వలన జట
ప్రోలు సంస్థానమును 1000 ఖసలలో
బహుమానముగా గ్రహించి దానిని
1650 దాక పాలించినాడు. జన్మస్థలము
మహబూబునగర్ - జిల్లాయందలి కొల్లా
పురం తాలుకాలోని జట ప్రోలు
సంస్థానము.

మదనగోపాలస్వామి మాధవరాయ
అత స్యత్వమున - సాక్షాత్కరించి

‘వృత్త మేమన్నఁ ద్రేతయం దేము దళర
థాత్మజత్వము గనియొన్న నమితరక్తి
జాతి మెప్పించె ధరణి సుచంద్రవృత్త-
మతని చరితంబు వివరింపు మనఘచరిత’

పుణ్యచరిత్రుడైన మాధవరాయ!
సుచంద్రుని చరితము వివరింపు మని శోరి
నాడు. ఈకవి బమ్మెరసోతన వలె తన
కావ్యమును - నరాంకితము నేయనొల్లక

మదనగోపాలస్వామికి కృతీయొసగి ధన్య
డయ్యెను. ఇందు 901 పద్యగద్యములు
కలవు. ఇందలి కథ రమ్యము. భావములు
గంభీరములు. ఇందలికవిత్వము రసవంతము
లైన వర్ణనలతోడను, మధుర మంజుల
మైన పదప్రయోగములతోడను కూడి
మనోహరముగానున్నది. వసంతమహాముని
కథను చాల హృద్యముగా రచించి
యొన్నాడు. అదే మన.

సుచంద్రుడు సఖునితో మృగ
యాగమై పేనుకూట పర్వతమున
కేగెను. అట నించుక విక్రాంతిః గైకొన
దలచి యించుక - విక్రమింప ఆసమయ
మున సమస్త మృగములను బెదరించుచు
సింహము వారిపైకి వచ్చుచుండెను. అది
చూచి రాజు తన - కత్తినిోదాని శిరసును
నరికెను. సింహమునకు వెంటనే పురుషు
కృతి కలిగెను. అపురుషుడు రాజుకు
నమస్కరించి తన కథను వివరించెను.

వసంతమహాముని పారిజా
తారణ్యమునందు బ్రహ్మత్వమునకై
తపస్సు చేయుచుండగ అతని
తపస్సునకు భయపడి బ్రహ్మదేవుడు అగ్ని
రోగములలో చివరిదైన చిత్రరేఖను
పిలిచి వసంతముని తపోభంగ మొనరించు
మని పంపెను. ఆ మునియం దామెకు
శోరిక లేదు. లేదు సరికదా అతడు
తపస్సుయొక్క క్షేమచేత చర్యము
బొమికలు మాత్రమే మిగిలిన శిరీరము
కలవాడు ముని అన్నచో జాగుప్ప కూడ
కలదు. ప్రభునాజ్ఞాకాదనరాయ, ప్రేమకు
రూపాతిశయమే ప్రధానముకాదు. చిత్ర

రేఖ ఆడునితో కొలిది కాలము కామోప
భోగముల ననుభవించెను. తనతపస్సును
భగ్నముచేయుడానికి బ్రహ్మ చిత్రరేఖను
పంపె నని తెలిసికొని ఓచిత్రరేఖ! నీదే
వాంగనాత్మము లొలిగి మనుష్యస్త్రి వై
పుట్టి మద్యపాయిని పెండ్లియాడు మని
శపించెను. 'మునినాథా! నాతత్వము
మన్నింపుము. నాదేవత్వము లొలిగిపోయి
నను ఫర్వాలేదు కాని మద్యపాయిని
పెండ్లియాడి ఎట్లు సహించు' నని చిత్ర
రేఖ కోరగ మని ఆమెపై దయదలచి
సుచంద్రుని పెండ్లియాడి లక్షసంవత్సర
ములు భూమియందుండి ఆమీదట నిజ
స్వరూపమును పొందగల వనెను. ఆ
మునిశాపము వలన చిత్రరేఖకు మర్త్య
త్వము రాగానే - బ్రహ్మ చింతించి
చంద్రికకు వీణా విద్యా రహస్యమును
తెలుపుటకు నన్ను ఈ భూలోకమునకు
వంపెను పాంచాలాధిపతి. త్తణనోద
యని కూతురుగ చంద్రికకు తద్విద్యా
రహస్యమును నేర్పితిని. నేను కుముదా
డకు క్షిప్తుడనను. బ్రహ్మాదగ్గర ఉండెడి
వాడను. ఇక్కడ ఒకముని భార్యను
చూచితిని అందుకు ఆముని తన భార్యను
ప్రేమింపదలచి వచ్చితినేమో అని భ్రమ
పడి అన్యాయముగ ఈపర్వతమందు
సింహ శరీరముగలవాడనై జన్మింపు మని
నన్ను శపించెను. సుచంద్రుని ఖడ్గ
మహిమవలన నిజస్వరూపము పొందగల
వని చెప్పెను.

ఇది నావృత్తాంతము. చంద్రిక వికాలపు
రాధి పతియగు సుచంద్రుని హోమ కూట
పర్వతమునందు చూచినది. పెదవి విప్పి
పలుకరించలేదు. పొదరింటిలోని పూల
గుత్తులవలె వారిగుణ పరిమళము కావ్య
మంతటను గుప్పమును చుండును. ఆహాన

భావలో వారు మాటలాడుచున్నట్లే-
యందును. చంద్రిక విరహాగ్నితప్తయై
చెలు తెన్ని యుపచారములు చేసినను
స్వస్థచిత్త కాలేదు. ఉపవనవిహారము,
పుష్పాపచయము, జలక్రీడ బాధ
కములేయైనవి ఇందలి జలక్రీడాది వర్ణ
నలు సజీవములు మాధవరాయలు శబ్ద
సౌష్ఠవమునకుగాని, అర్థగాంభీర్యమునకు
గాని, అలంకారభుటనకు గాని, కథా-
భవనైపుణికిగాని తక్కిన పెద్దవరము
రాజ భూషణాదు లకు దీసిపోవు వాడు
కాదు

త్తణనోదయడు వ్య అంతరము చాటిం
చెను. రాజకుటుంబములందు సాధారణ
ముగ స్వయం వరములు జరుగును. వాని
స్వరూప స్వభావములను కవి కన్నులకు
గట్టినట్లు చెప్పెను. పావ్యతీదేవి రాజులను
వారి వారి గుణవిశేషములను ఉగ్గడించెను.
చంద్రిక వరించుటకు రూపాలికయము
ఉన్నంత మాత్రమున చాలదు. ఒక్కొక్క
చో కార్యాలికయములను మూల్య
ముగా చెల్లింపవలసియిండును.

వివాహ వర్ణన సందర్భమున సుచం
ద్రుని యెదుట చంద్రకావితెర పట్టియుం
చుట, వధూవరులకు పురోహితుడు రక్షా
బంధముకట్టుట, మంగళ్య సూత్రబంధన
ములు, తలంబ్రాలు, లాజహోమము, వధు
వుచే సన్నెకలు త్రొక్కించుట, అరుంధతీ దర్శనము, మామయ్య బంధువు
లును వరునకు కట్నము లొసంగుట మున్న
గు కార్యములన్నియు వివరముగ గా వర్ణిం
చెను. పరిణయము, బంధు సమాగమము,
ఎదురుసన్నాహము, పలుకరింపులు, చిలు
కరింపులు, అచ్చముగా నేటి పెండ్లి

ఆ త్మ జ్ఞా న ము

- శ్రీ ఆర్. ఎస్. ఎస్. శర్మ.

* పోవును వైరము ప్రేమయు
చావున నశియించు జీవజాలం బెల్లన్
పోవనిదేగో పోయెడి
జీవులలో గాంచవలెను జిజ్ఞాసు లిలన్.

* కనరాని యక్షగణును
మనముననే విద్యనేర్చి మాన్యుడుకనినన్
చనరాని చోటు తెలియును
చనినన్ సుఖమెల్ల నుండు సన్నిధిలోనే,
(స దేవ నిధిః, సంపాదనానిధిశ్చ, సమాపం)

* భవ నధివేష్టిత భవనము
భవహరునకు భవ్యభావ భవనము భూపా!
కవియై భువి భవు గాంచిన
భవములు భవ ముంద వెపుడు భవ
ముంద గెకన్.

నందడులకు జాపకము చేయును. చంద్రిక
సుచంద్రుని వరింపగా తక్కిన స్వయం
వరాగతరాజ పుత్రులు మత్సరగ్రస్తుల
కాలేదు కారణ మేమి? స్వయంవర స్థ
మున పార్వతీదేవియున్నది ఆమెమహిమ
వలన ఎట్టియనర్థములును జరుగుటకు వీల
లేదు. ఇచ్చట మాధవరాయల సంప్రదాన
జ్ఞత మనకు విశదమగును. ఇందలి పద్య
ములు పెత్తులు వసుచరిత్రము నంద
పద్యములను దలపించుచుండుటచే దీనికి
'పిల్లవసుచరిత్ర' అనిపేరు కలిగినది. పద
ప్రయోగపద్ధతి తెలి మొదలగునవి ఈతడ
రామరాజభూషణుని రచననే. మనము
నిడుకొని చేసినా యని తలంచుట క.
కాశము కలుగుచున్నది.

తపస్సంలా

సాహితీ వేదిక -

ఏడవభాగము

'కృష్ణకాశ్రి' గారి కవిత్వంలో పదలా లిత్యం మాత్రమే కాకుండా భావలోత్యం గంభీరమైన తాత్విక చింతన ఉంటాయి. పైకి ప్రణయతత్వాన్ని బోధించినట్లుగా ఉన్నప్పటికీ తరచిచూస్తే తత్వాన్ని గురించి విపులంగా ఉంటుంది' అని సాహితీవేదిక ఏడవ సమావేశంగా జరిగిన 'కృష్ణకాశ్రి' శర్మపై సమాలోచన' కు సమీక్షకులుగా వ్యవహరిస్తూ శ్రీ గాడేపల్లి కుక్కలేశ్వరరావు అన్నారు.

రెండురోజులపాటు గౌరవి గ్రంథాలయంలో జరిగిన ఈ సమాలోచన కార్యక్రమాలలో మొదటిరోజు అంటే 1 వ తేదీ సాయంత్రం 'పల్లకి' కావ్యంపై పలువురు కవులు ప్రసంగవ్యాసాలు వినిపించారు. ఆరోజు సమీక్షకులుగా శ్రీగురజాల హనుమంతరావు వ్యవహరిస్తూ కృష్ణకాశ్రి కవిత్వాన్ని ఆస్వాదించడానికి రసమయ చిత్తస్థితి ప్రధానం. మన అలంకార కాస్త్రాల్లో చెప్పిన పద్ధతుల్లో చదివితే కవిత్వంలో ఆనందం తెలుస్తుంది. అన్నారు.

ఆరోజు శ్రీకె. గోపీచంద్ 'ఓహో వసంతా !' ఖండికపై చేసిన ప్రసంగ వ్యాసంలో కృష్ణకాశ్రి పదాల ఎక్కిక నుంచే ఎంతో తెలుసుకోవచ్చని ఆఖండికలో కొయిల స్వగతం చాలా గొప్పగా ఉందని అన్నారు.

శ్రీ కల్లూరి భాస్కర్ కావ్యం మొత్తం పరిశీలిస్తూ 'అదం, ఆనందం' అనే భావాన్ని హేమార్ధంగా నీటికలం అంగీకరించడు. సామాజిక బాధ్యత కృష్ణకాశ్రిపైలేదని సంప్రదాయపరంగా రాసిన వాళ్ళల్లో ఎన్నడైనా కవులలో ఆఖరుకవి

శ్రీకృష్ణకాశ్రి అని అన్నాడు ఈ సందర్భంలో 'సామాజిక బాధ్యత-కవి' అన్న విషయం మిడ చర్చజరిగినది.

శీమతి నై సావిత్రి 'కృష్ణకాశ్రి' తెలుగు మొగసాల నిలిచిన మందారంగా (తనలోని) తెలుగువిద్యార్థినికీ ప్రవీణునినూ రసీ అయితే హేమవాదదృష్టిలో చూస్తే కృష్ణకాశ్రి పెద్ద బూజువాగా కనిపిస్తారని తమ ప్రసంగ వ్యాసంలో రెండు రకాల దృక్పథాన్ని విడిగా వివరించారు.

శ్రీ దిగవల్లి శివరామమూర్తి అనాలోని ఆతిథి ఖండికను అలంకారమాత్రంద్వారా నిర్వచిస్తూ తమ ప్రసంగ వ్యాసం చదివారు.

శ్రీగుంధం నాగసుబ్బారావు (శ్రీకృష్ణకాశ్రికి మనిషిపై అప్రేమ, ప్రస్తుత నీతిలో మనిషికి కలగగల ప్రమాదం గురించి ఆయనభయం, ఈ ఖండికలో తెలుస్తున్నాయి. స్వార్థంలో నిండిపోయిన మనిషికంటే మృగం నయమని ఈ ఖండికలో చెప్పారు' అని 'అయో! ముషి' అనే ఖండిక మీది ప్రసంగ వ్యాసంలో పేర్కొన్నారు.

శ్రీ సి. వి. యస్. మహేశ్వర్ 'మాట మానం' ఖండికపైని వినిపించిన ప్రసంగ వ్యాసంలో ఈ ఖండికలో శ్రీ పురుషుల మధ్య సంబంధాన్ని మానంమాట అనుబంధంగా వర్ణించడంలో శ్రీకృష్ణకాశ్రి వాడి ఉపమానాలు చాలా రసి పోయేట్లుగా ఉన్నాయని అన్నారు.

రాడవరోజు శర్మపై కావ్యసమాలోచన జరిగింది. శ్రీ గాడేపల్లి కుక్కలేశ్వరరావు సమీక్షించారు. శర్మపై కావ్యం రేడియో కావ్య నాటికల సమూహం కనుక చదవడంద్వారా దాన్ని పూర్తిగా ఆస్వాదించ లేమని ఆయన అన్నారు.

శ్రీగురజాల హనుమంతరావు శర్మపై నాటికంపై ప్రసంగిస్తూ 'ప్రణయతత్వాన్ని శ్రీ కృష్ణకాశ్రి ఈ నాటికలో చక్కగా వివరించారని అయితే మే

గ్యతత్వం ప్రణయతత్వం ముందు నిలబడలేక పోవడం చిత్రించ బండిందని అన్నారు.

శ్రీగురజాల హనుమంతరావు 'ఏదాది పొతుకునా' నాటికలో శ్రీ పాత్రల సంభాషణ సహజంగా ఉందని అన్నారు. తెలుగు నడికారాన్ని ప్రతిభావంతంగా ఉపయోగించాని అన్నారు.

శ్రీ సి. వి. యస్. మహేశ్వర్ యమనా విహంగ' నాటికలో క్షీరతత్వం చక్కగా చిత్రీకరించబడినదని, కేణువు పిలుపు ఒక చిహ్నమే అని ఆన్నీహంలో ఆనధులు లేవని అన్నారు.

శ్రీ శర్మపై నాటికలో పదాల కూర్పు వసుచరిత్రను స్ఫురణపెట్టేస్తోందని, వసంత హేమంతాలను ఈ నాటికలో దేరయ్యానీ శర్మపై పాత్రలలో వ్యక్తీకరించారని అన్నారు.

అంతకుముందు 'నిరుడు కరిసిన హిమ సమాహములు' ఖండికను కృష్ణకాశ్రి 'పుష్పలాచికలు' వచనము వినిపించారు. ఈ కాలంలో సంస్కారం మరినా కవి తాగుణం ఎప్పుడూ ఒకటే అనీ, స్వజ నాత్యకతను బంధిస్తే అది పెగడనీ అన్నారు.

రెండురోజుల సమావేశములను మల్లాప్రగడ రామారావు నిర్వహించారు. శరత్ జుక్ హౌస్ వారి సౌజన్యంతో సాహిత్య గ్రంథాలను తక్కువధరక అమ్మడంజరిగింది. మార్చి 21, 22 తేదీలలో గౌరవి గ్రంథాలయంలో సాయంత్రం ౫ం 00 || అనంత ౫ం 9 || వరకు ఆ కార్యక్రమాలు జరిగాయి. తరువాత సమావేశం ఏప్రిల్ ౫ం ౫ వ తేదీ ఉగానాడు జరుగుతుందని అందులో ఇష్టకవిత పరిచం ఉంటుందని, ఎక్కడ జరిగే తరువాత తెలియ చేయబడుతుందని రామారావు ప్రకటించారు. - సి.వి.ఎస్

‘మయూరి కళాసమితి’

ప్రారంభోత్సవం

15-331 తేదీ సాయంకాలం ౧౦ 6½
వకు రాజమండ్రి శ్రీ వేంకటేశ్వర ఆనం
కళాకేంద్రంలో ‘మయూరి కళాసమితి’
ప్రారంభోత్సవం జరిగింది.

సభా శ్రీమధునాపంతుల సత్యనారాయణ శాస్త్రిగారు అధ్యక్షత వహించి
శ్రీ బుగ్గపాపయ్య శాస్త్రిగారు సభా
ప్రారంభముగావించినారు ఉభయులూ
కళాపోషణ బోధిత్యమును, ఆవశ్యకతను
తెలిపి సమితి అభివృద్ధిని ఆకాంక్షించిరి

సమితి కార్యనిర్వహకవర్గ అధ్యక్షు
లెవరో కార్యదర్శి ఎవరో ఇతర సభ్యు
లెవరో - ఇత్యాది వివరములు స్పష్టపరచు
బడలేదు సమితివారి ప్రప్రథమకార్య
క్రమంగా కుమారి వీణామూర్తి నృత్య
ప్రదర్శనమును ఏర్పాటు చేసిరి

నృత్యారంభము పరమేశ్వరాంధ
నతో రమణీయముగా జరపబడినది వీణా
మూర్తి ప్రసిద్ధ నాట్య విద్వాంసులు శ్రీ
కోరాడ నరసింహారావుగారి శిష్యురాలు
ప్రసిద్ధ శాస్త్రియ కూచిపూడి నృత్య
రంభమున ఆ శాస్త్రియ-మంగళప్రదము
కాని-పద్ధతిలో సహనావతు ఇత్యాది
ఉపనిషత్సంత్ర పరనము తదనుసారి అభి
నయము ఏలకో తెలియకున్నది తన్మం
త్రోచ్ఛారణము స్వరదోష భూయిష్టమై
యున్నపుడు అది యెట్టి ఫలితమును
చేకూర్చునో చెప్పగలవారు కనబడరు
దాని విలువ తెలియనపుడు ప్రతి - చిన్న
పెద్ద - కార్యారంభమునందును దానిపై
మోజుపడ నేలకో తెలియదు నేటిసభా
సంప్రదాయ - ఆవలక్షణములలో - అది
యొక్కటిగా పెక్కుచోట్ల గానవచ్చు
చున్నది కళా విషయములో సంప్ర
దాయ బద్ధతపై మిక్కిలి గౌరవము గల
శ్రీ నరసింహారావుగారు ఇట్టి అనౌ
చిత్యమును పరిహరించుటకు పూనుకొన
గలరని ఆసించుట బేసబబుగాదు

(చూ 3వ కాలము చివర)

సంస్మృతి

- శ్రీ ధూళిపాళ అర్కసోమయాజి.

[విమర్శక గాండీవి, బహుముఖ
ప్రజ్ఞాశాలి అయిన శ్రీ కట్టమంచి రామ
లింగారెడ్డిగారి జయంతి సందర్భంగా
సమర్పించు ఆక్షరప్రసూనాభిషేకలహరి]

*తెనుగు భారతి నాడు జిహ్వపయిన
ర్తింపగ భావోన్నతిన్
మనముప్పొంగగఁ, దెల్లవాడల లస
న్మానోజ్ఞకశీల పా
వనసారస్యముఁ బంచిపెట్టిన భవ
త్ప్రజ్ఞావిశేషమృలన్
జనముల్ మెచ్చగఁ బద్యసూనములఁబ
స్తావించు రెడ్డి! కవీ!

*వరమునఁ గట్టమంచికుల
వర్ధనతన్ వరరెడ్డివంశమున్
సురభీశయన్త కావ్యసుమ
శోభలనింపగ భావశక్తిచేన్
నిరుపమ ఖండకావ్య మవ
నిన్ ‘ముసుమృమృతిన్’ రచింపఁగాఁ
బరవశమంది యశ్రువులుఁ
బారగ మెచ్చిరి పారకోత్తముల్

*ఏనుగు లెక్కనన్ను క
వీశ్వరసిరిని రెడ్డిరాజువై
వీనుల విందుఁ జేసెడు క
విత్వము లల్లుచు నాంధ్రవిశ్వ వి
ద్యానిలయమ్మునందుఁ ధ్రువ
తారగ నిల్చి యశోవిరాజస
మృనిత మూర్తి వైలివి సు
మా! భరతావని రామలింగమా!

*బ్రహ్మబృందపు కాకపోయినను నా
భాషాపూటికృపన్
బ్రహ్మత్వ ప్రతిభావిభాసితవః
ప్రాజ్ఞప్రభావోన్నతిన్
బ్రాహ్మీరూపముఁదాల్చి పావన యశో
భామాకరస్పర్శచే
బ్రహ్మాండ మృలరించి నావు కవన
వ్యాపార విస్ఫూర్తి చేన్

*నిండు మనంబుతోడ కమ

నీ కుపుఁ గావ్య విమర్శలందు ను
ద్దండ కవిత్వ తత్వపు ను
ధామధుధారల నందఁజేసి యీ
పండితపుండరీకముల
పాలిట భాస్కరబింబమై ధరా
మండలిఁ గీర్తిచంద్రికల
మాన్యఁడవైలివి రామలింగమా!

*పుష్కలమైన కావ్యగుణ
ముల్ గణుతించుచు దోషయుక్తమా
శుష్కపుఁగైతలేరు పరి
శోధన లందున జాణయాచు మ
స్తిష్కప్రయోగకాల పని
చేయఁగ వాఙ్మయ వార్ధి యందునన్
దుష్కవితాప్రసంతులను
దూయగఁ బట్టితి వయ్య! సత్కవీ!

*భువిని విమర్శకోత్తములుఁ
బుట్టిరిగిట్టిరి నీవలెన్ సదా
ప్రవిమలకావ్యశిల్పముల
వన్నెలు చిన్నెలుఁ బట్టిచాపుచున్
నవయుగ వాఙ్మయమ్మునను
నవ్యవిమర్శల మార్గదర్శులై
కవులుగఁ గీర్తిగాంచి ల్రిజ
గన్నుత్తులై తగువార లుండిరేలి
భౌతికాకృతి నీభువిఁ బరగకున్న
సాహితీ రూపమున రవిచంద్రతార
లున్న పర్యంతమునునీదునున్నతో, ప్ర
దీప్తితోవెల్లనయ! మణి దీప మట్లు

వేలు వేలుభంగిమములలో సుమా!
2 గం||ల సేపు జరిగిన కుమారి వీణామూర్తి
నృత్యప్రదర్శనము పలుపుర కానందవ
గల్గించినది లోగడ ఉన్న బిరుదముఁ
గాక ‘నాట్యమయూరి’ అను బిరు
దామెకు ఈ సభలో ఇచ్చి సన
నించిరి

రిజర్వేషన్లు

స్వాతంత్ర్యం వచ్చినతర్వాత మన గౌరవ రాజ్యాంగ నిర్మాతలు అనేక తాబాటుగా సాంఘిక ఆర్థికాది రంగాలలో వెనుకబడిన వారి అభ్యున్నతి కోసం విద్యారంగంలోను ఉద్యోగరంగంలోను ప్రజాప్రతినిధుల ఎన్నికల రంగంలోను పదిసంవత్సరాలపాటు రిజర్వేషన్లు ఉండా లని నిర్ణయించి రాజ్యాంగ బద్ధం చేశారు రాజ్యాంగ రివ్యూపరిషత్తు నాయక ప్రముఖులలో రిమ్మజాతి ప్రముఖ నాయకుడు కీ శ్రీ ఆంబేద్కరు ఒక రనేమాట మనం మరచిపోకూడదు

మూడు పరులపాటు ఆ రిజర్వేషన్లు పొడిగింపబడినా ఏ వెనుకబడిన (నిమ్మ) జాతుల అభివృద్ధికాముఖలయిన నాయకులకూ తృప్తికరంగా వారి అభివృద్ధి జరగలే దనేది ఆయా నాయకుల మాటలవలన వ్యక్తమగుచున్నది ఇది రిజర్వేషన్ విధానములోని లోపమా? గడువునిర్ణయించిన ఆంబేద్కరు వంటి మహానాయకుల మేధాలోపమా?

ఇతర జాతులతో అన్ని రంగాలలోను సమస్థాయికి వచ్చేపాటు నిమ్మజాతులకు రిజర్వేషన్లు ఉండవలసిందేఅని, వెనుకబడినతనం ప్రాతిపదికగా కాక కులం ప్రాతిపదికగానే అవి ఉండాలని పెద్దాల్లు కులాలవారు తిరుగుబాటు చేయవలసిందని శ్రీ జగజీవన్ రామ్ వంటి వారి ప్రకటనలు నూచిస్తున్నవి

గుజరాతులో ఆరంభమై, రాజస్థాన్ వగైరా ప్రాంతాలకు విస్తరిస్తున్న రిజర్వేషన్ వ్యతిరేకోద్యమాన్ని నిర్దాక్షిణ్యంగా అణచివేయవలసినదిగా కేంద్ర, రాష్ట్ర, ప్రభుత్వ ముఖ్య నాయకులుగాని, ప్రతిపక్ష నాయకులుగాని అటుం లేదు ప్రతిభకు అన్యాయంజరగకుండా మాడా లని రిజర్వేషన్ వ్యతిరేకోద్యమ విద్యార్థి నాయకులతో పరిష్కారానికి కృషి చేయాలని ఇంచుమించు అందలూ అంటున్నారు వ్యతిరేకోద్యమంలో కూడా

కొంత సామంజస్యం ఉందని దీనివల్లనే తేలుచున్నది

తొట్టతొలిసారిగా విభజించిపాలించే సిద్ధాంతం ప్రాతిపదికగా బ్రిటిషు ప్రభుత్వం సృష్టించినది యీ రిజర్వేషన్ విధానం అప్పుడు నిజమైన జాతీయ నాయకులందరూ దానిని ప్రతిఘటించారు ఇప్పుడు వోట్లరాజకీయాలదృష్టిలో పెట్టుకొని ప్రభుత్వ పక్షాలూ ప్రతిపక్షాలూ రాజ్యాంగ భక్తీ, నిమ్మజాత్యభిమానమూ ఏకగ్రీవంగా పోటీపడి ప్రదర్శిస్తున్నారు

ప్రతిభకి న్యాయం చేశారప్పడం, రిజర్వేషన్లూ సమన్వయభిన్నా లన్నది నిర్వివాదాంశం ప్రస్తుత నిమ్మజాతుల దుస్థితికి ఎప్పుడు ఎవరు ఏవిధంగా కారకులన్నది చారిత్రక నిరీతమైన విషయం కాదు ఎప్పుడో పూర్వతరముల వారు చేశారని ఊహింపబడే అన్యాయానికి ఇప్పుడు వారి సంతతిప్రతిభావంతులను శిక్షిస్తా మనడం తర్కసహం కాదు ఏవిధంగాను తనకంటే ప్రతిభలో ఎక్కువకానివాడు తక్కువైనవాడు తన కళ్ళయెదుట విద్యాలయాల స్థిట్లలోను, ఉద్యోగాలలోను, ప్రమోషన్లలోను, తన్ను వెనుకకు నెట్టి ముందుకు పోవడం అన్నది ప్రతిభావంతులకు భరింపరానంత వేదనాకరం కాకమానదు

నిజమైన నిమ్మజాత్యభిమానులు వారు ప్రతిభ పెంచుకొనేందుకు కావలసిన ఆర్థికాది సహాయము లెన్నైన చేయదగను కాని ప్రతిభాంహిత్యానికి బహుమానం ఈయడం భావ్యం కాదు ప్రతిభారహితులకు రిజర్వేషన్ల ద్వారా సదుపాయములు పెంచుకూ పోతే మూడుశతాబ్దాలకు కాదుకదా ఎంతకాలానికి మిగిలినవారితో సమస్థాయికి రావడం కష్టం

ప్రతిభావంతులు నిరుత్సాహపరచబడి ప్రతిభ కోలుపోయి ప్రతిభలో నిమ్మజాతుల స్థాయికిరావడంద్వారా సమసమాజ స్థాపన ఎవరికీ అభిలషణీయం కాజాలదు

- సంపా

ANDHRA KESARI SCIENCE CLUB

Rajahmundry

Nivedita Kishore Vihar High School team led by Shri S Jagannadha Raju has won the Sivannarain Bang Memorial Rolling Shield in the Annual Quiz Programme for the academie year 1980-'81.

Bala Vignana Mandir High School, A team led by Mr Vinay Martin won the second place Bala Vignana Mandir High School, B Team led by Mr B S Venkateswarlu won the third prize For this academic year only three monthly Quiz Programmes were conducted in the months of January, February and March From next academic year it will be conducted on the last Sundays of every month from August 1981 to February 1982 The individual prizes for members of winning teams are donated by Godavari Friends Association, Rajahmundry The Prize distribution function is tentatively fixed on the evening of 10th May 1981

(తరువాయి 16వ పేజీలో)

శతజయంతి ఉత్సవ సందర్భ వ్యాసము

కట్టమంచివారి కవితావిపంచి

- 'కివిమిత్ర' శ్రీ వసంతరావు రామకృష్ణారావు ఎం ఏ

సుప్రసిద్ధ సాహిత్య వేత్తగా, రాజ నీతిజ్ఞునిగా, మనీషిగా మేధావిగా పేరు గడించు కొన్న శ్రీ కట్టమంచిరామ లింగారెడ్డిగారి సారస్వతసేవ సంస్కరణీకమైనది కాని బెజవాడ గోదాల రెడ్డిగారు చెప్పింట్లు 'ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయం వారు రచించిన బృహత్కావ్యం' వారు సాధించి, సంపాదించి, అందించిన ఆంధ్రవిశ్వశా పరిషత్తు ఆంధ్రజాతికే గర్వకారణం -

శ్రీరెడ్డిగారి పేరు స్మరణకీర్తన వెంటనే విజ్ఞానసుధలను పంచి పెట్టే, విశిష్టమైన విద్యాసంస్థలయిన విశ్వకళా పరిషత్తు, ఒక మహావిశ్వకళా మన కనులముందు సాక్షాత్కరిస్తున్న మొట్ట మొదటి విశ్వ విద్యాలయం ఉపాధ్యక్షుడుగా, విశ్వకళా పరిషత్తుయొక్క వికాసానికి, దాని ఉన్నతికే ఆయన చేసిన సేవ నిరుపమానం అంతేకాక ఒక గొప్పవిద్యావేత్తగాను, సాహితీ పరుడుగాను కట్టమంచి వారికి మంచిపేరు ప్రఖ్యాతి లున్నాయి

వాస్తవానికి, పాశ్చాత్య విద్యావిధానంలో అధ్యయనంచేసిన రెడ్డిగారు 'ఎడమటిగాలి' ప్రభావానికి లోను కాకుండా, శ్వశాతీయమైనభావాలను పెంపొందించుకోవడంలో పాటు, ఆంధ్ర భాషాభివృద్ధిలో, ఆజరామమైన కావ్యం రచించడం వారి మేధాశక్తికి, ఆంధ్ర భాషాసంపత్తికి నిదర్శనాలు - ఒకవిధంగా చూస్తే ప్రాచ్యపాశ్చాత్య సాహిత్య విధానాలను ఆయన సమన్వయం చేసికొని, సాహితీ స్రవగా, ఉత్తమ విమర్శకుడుగా పేరు గడించుకొన్నారు

ఆంధ్రభాషాభివృద్ధి అయిన సాహిత్య తనవంశానికి తెలుగుభాష అక్షయంగా ఉండిపోతే అదే పదివేలు అనుకొనిన

మహనీయు డాయన! రెడ్డిగారు ఆధునిక కవులలో పేర్కొనదగినవారు. ఇరువదేండ్లు నిండకపూర్వమే వారు రచించిన 'ముసలమ్మ మరణము' ఒక చక్కని నవ్య భావకవితానికేమైన మైన పద్యకావ్యము - ఈ పద్యకావ్యానికి శ్రీ సుధాకరాచలమ చెందిన ఆంధ్రభాషాభివృద్ధి సభవారు ఉత్తమ ఓహూసుతినీ ప్రకటించారు.

ఆధునిక తెలుగుపద్య కావ్యములలో విశిష్టతగల ఈ 'ముసలమ్మ మరణము' చిన్ని కావ్యము దీనిని రచించుటలో రెడ్డిగారు ఎక్కువగా చూపేరు. గంప్రదాయము ప్రకాంము, కావ్యం మంగళాంతముగా ఉండాలి ఈనియమం ఒక కావ్యసంలూగు పాటించబడే ఆశోజులలో రెడ్డిగారు, విషాదాంతంగా ఉన్న ఒక చక్కని సాంఘిక చరిత్రను తీసికొని, కావ్యం రచించడం ఒక విశేషం దృశ్యకావ్యరచనలో, విషాదాంత విషయాన్ని తొలిసారిగా ధృవీకరించే రామకృష్ణమూర్తిగారు గ్రహించారు అయితే విషాదాంతమయిన ఇతివృత్తాన్ని ప్రవేశపెట్టి (శత్రు) కావ్యరచన చేసినవారిలో రెడ్డిగారు మొదటివారు! ఈవిధమైన రచనకు వారే మార్గదర్శకులు!

కరుణరసపూర్ణంగా ఉండే ఈ పద్య కావ్యంద్వారా ముసలమ్మ పేరుగల సుదతి బలియినట్లయితే, చెలువుగట్టు తెగి, మునిగిపోవడానికి సిద్ధంగా ఉన్న గ్రామము అడవి ప్రజలూ రక్షించబడతరని ఆకాశవాణి పలికింది అందుకై, ముసలమ్మ అందరి కోసం ఆత్మత్యాగం చేసి ఆ గ్రామవాసులను ఆపదనుండి కాపాడింది ఇది సంఘ శ్రేణులన్నన ఆశించి, ఆత్మార్పణ చేసికొన్న ఒక పూత చరిత్ర చరిత్ర చక్కని కథనంలోనూ, సాంభా

వికమైన వర్ణనలతోనూ, రమ్యమైన వర్ణనలతోనూ, కూడిన ఈ చిన్ని కావ్యం గుణసంపత్తి చేత విశిష్టతను గడించుకొన్నది. సాంఘిక కావ్యమును లోకకల్యాణప్రదంగా రచించి రెడ్డిగారు కీర్తిగడించు కొన్నారు. ముఖ్యంగా గ్రామీణ స్త్రీ యొక్క సాభాగ్య సౌందర్య సంపదను, సాకమార్గ్యంతోనూ సౌకియంతోనూ వర్ణించడంలో రెడ్డిగారు కృతార్థులయినారు అదేవిధంగా నిస్వర్గమనోహరంగా ఉండే గ్రామజీవన విధానాన్నికూడా వీరు చాలా శ్రవణసాహిత్యంగా వర్ణించి, ఆధునిక కావ్య రచయితలకు ఆదర్శపాఠ్యం అయ్యారు

రెడ్డిగారు ఆంధ్రాగ్లా భాషలలోమంచి గ్రంథాలు వ్రాసారు 'కివిశ్రీశ్రీ విచారము' లో విమర్శ ఏధంగా ఉండాలి నిరూపించారు 'వ్యాసమంజరి పంచమి' వంటి వీరి గ్రంథాలు నేటికీ కాలావిద్యారలకు పాఠ్య గ్రంథాలుగా నిర్ణయిస్తే, దానివలన విద్యార్థిలోకానికి ఎంతయినా మేలు జరుగుతుంది. శతజయంతి ఉత్సవ సందర్భంగా వారిరచనలను మరింతమంది చదివి ప్రయోజనపొందేట్లు చూస్తే బాగుంటుంది అదియే వారికి మనం ఇచ్చే నిజమైన సత్కారం అని నాభావము

(15 వ పేజీ తరువాయి)

the day of NCERT-NTS Examinations The Programmes were conducted by Sarva Shri Ch Hanu mantha Rao, Convenor M S N Murthy and J Kameswara Rao
C V S Maheswar
Director

సమాలోచన సంపుటములు

వివిధ సాహిత్యాది విషయాలకు చెందిన 241 రచనలతో గూడిన సమాలోచన తృతీయ సంపుటము 24 సంచికలు ఒకే వాల్యూముగా హాఫ్ క్యాలిగో బైండు చేయబడి అమ్మకమునకు సిద్ధముగా నున్నది.

మెలరు, 20 లు. ఎం. బి. ద్వారా పంపినవారికి పోస్టుఖర్చులు మేమే భరించి రిజిష్టర్డ్ పోస్టులో పంపగలము. వి. పి. పద్ధతిలేదు.

మొదటి, రెండవ సంపుటముల వాల్యూములు పూర్తిగా అయిపోయినవి.

— సంపాదకుడు.

అడ్రసు :—

సంపాదకుడు, బులుసు సీతారామశాస్త్రి,

82బైర్లు తెలుగు లెక్కరదు, వి.టి.కె. కాలేజీ,

6-8-7, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజనగర్), రాజమండ్రి-1.